

תוכן עניינים

עמוד	נושא
2	פרק ראשון- מדינה יהודית
3	מבנה בחינת הבגרות באזרחות
4	איך עונים על בחינת בגרות באזרחות
5	שאלת עמדה
8	הכרזת המדינה
16	מאפייני המדינה
21	מיעוטים בישראל
24	פרק שני- דמוקרטיה
25	עקרונות הדמוקרטיה
31	תרבות פוליטית דמוקרטית
35	זכויות האדם
44	הכרעת הרוב
45	עיקרון הגבלת השלטון
46	רשויות השלטון
52-71	פרק שלישי 3 רשויות השלטון אשכול- "העולם היהודי"

חלק #1

מדינה יהודית

מבנה מבחן הבגרות באזרחות 34114 ו 34204

א. משך הבחינה: שעתיים ורבע.

ואחת מהשאלות 8-12 (לשאלה – 13 נקודות).

[שימו לב: בשאלות ידע מורכב ויש לבחור אחת משאלות 8-12]

3. שאלת ידע פשוטה.

4. שאלת ידע פשוטה.

5. שאלת ידע פשוטה.

6. שאלת ידע פשוטה.

7. שאלת ידע פשוטה.

ענה על אחת מהשאלות 8 – 12 (בהתאם לאחד האשכולות שלמדת)

אשכול א': אשכול העולם היהודי

אשכול ב': אשכול תקשורת ופוליטיקה בישראל

9. שאלת ידע מורכבת מאשכול תקשורת ופוליטיקה בישראל

אשכול ג': אשכול בחירות ומפלגות

10. שאלת ידע מורכבת מאשכול בחירות ומפלגות

אשכול ד': אשכול רשויות מקומיות

11. שאלת ידע מורכבת מאשכול רשויות מקומיות

אשכול ה': אשכול מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

פרק שלישי (24 נקודות)

קרא בעיון את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מהשאלות 13 - 15 (לכל שאלה 12 נקודות)

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת המושג) עליך לענות על פי מה שלמדת, ולא ע"פ הקטע בלבד.

[יופיע קטע אחד בלבד והוא לכל הנבחנים]

13. שאלה על הטקסט

14. שאלה על הטקסט

15. שאלה על הטקסט

הדרך הכי טובה להצליח לפצח שאלת בגרות באזרחות!

_____ = "ציין" **קל!**
_____ = "הצג"

_____ = "הסבר ע"פ הקטע"
איך עושים את זה? משולש הזהב, 3 רכיבים! שלא מדלגים על אף אחד מהם!

1. _____
2. _____
3. _____

יותר מורכב, אבל
אם קולטים את
הטכניקה זה הכי
קל בעולם!

רוצים דוגמא??

בעת האחרונה פורסם כי אספן המחזיק בידיו חמישה מכתבים שכתבו ילדים יהודים בתקופת השואה מציע אותם למכירה פומבית. בעקבות הפרסום ביקשה הנהלת מוזאון "יד ושם" לקבל לידיה את המכתבים.

לטענת הנהלת "יד ושם", המכתבים הם עדות לפרק חשוב בתולדות עם ישראל בשואה, ולכן מקומם ב"יד ושם", שהוא מוסד רשמי של מדינת ישראל המופקד על תיעוד חיי היהודים לפני השואה ובמהלכה. לטענתם, שימור המכתבים במוזאון יתרום להנצחת השואה ולהנחלת מורשת השואה לדורות הבאים. בעקבות זאת הסכים האספן למסור ל"יד ושם" העתקים של המכתבים, אך לא את המכתבים המקוריים. לטענתו, הוא שילם על המכתבים בכסף, ולכן הוא רשאי למכור אותם במכירה פומבית.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** שבא לידי ביטוי בטענה של הנהלת "יד ושם".

הסבר כיצד סוג לאומיות זה בא לידי ביטוי בקטע.

שלב 1- **חשוב ביותר!** קוראים לאט, עוצרים מידי פעם ומסבירים לעצמנו בראש, כדי לראות שאכן הבנו את הסיפור/ הסיטואציה.

שלב 2- בואו **נמרק** את מילות השאלה.

שלב 3- אפשר **להתחיל לענות!**... קדימה!

שאלת עמדה/ טיעון באזרחות

הפרק הרביעי בבחינה, מהווה כ-11 נקודות.

- ← שאלת עמדה היא שאלה המעלה נושא, דילמה.
← בשאלה תתבקשו להציג את דעתכן ולבסס את דעתן על מושג מתחום האזרחות וכן להציג את הדעה המתנגדת לדעתכן ומבוססת על מושג מתחום האזרחות.

שלבי עבודה:

1. **פירוק השאלה** - אחרי קריאת השאלה, על מנת להבין בבהירות על מה מדובר נחלק את השאלה ל:
 - נושא מרכזי: _____
 - הסוגיה השנויה במחלוקת: _____
2. **סיעור מוחות** - איזה מושגים מתחום האזרחות יכולים לשכנע בטענה שלי? ואיזה מושגים מתאימים לטענה המנוגדת?
צריך לבסס את הנימוקים על מושגים, אינטרסים, ערכים ונושאים המופיעים בשיח האזרחי הציבורי, בתוכנית הלימודים, בספרי הלימוד ובמחווה המושגים.
3. **כתיבת התשובה** -
 - א. **ניסוח הטענה** -
הבעת עמדה ברורה - בעד/ נגד. בלי נקיטת עמדה אישית. אני תומך ב... / אני מתנגד ל...
לאחר תחילת המשפט בו התלמיד יכתוב אם הוא תומך או מתנגד, הוא צריך להתייחס ישירות לסוגיה.
בנוסף, הטענה צריכה להיות בפסקה נפרדת מן הנימוקים.
לדוגמא: אני מתנגד לקיומם של בתי ספר פרטיים -

התייחסות ישירה לסוגיהטענה ברורה - בעד/ נגד
 - ב. **הנימוקים** : צריך 2 נימוקים - אחד בעד הטענה שלי, ואחד נגד - כלומר העמדה ההפוכה לשלי.
 - ציון מושג מתחום האזרחות (מושג אותו העלנו כבר בסיעור המוחות)
 - הצגת המושג בלי קשר לסוגיה. (דומה לאיך שפתרנו עד כה שאלות בגרות)
 - קישור ברור לסוגיה שבמחלוקת.(שימו לב, זה בדיוק כמו שעבדנו עד כה בשאלות בגרות באזרחות - ציון, הצג, קישור.)
 - ג. **משפט מסכם** - לאור הנימוקים שהעליתי, אני בעד/ נגד... (המשך המשפט - הסוגיה הנידונה)

עוד הערות חשובות:

- ← התשובה מנוקדת כך: הצגת הטענה - 20%. כל נימוק - 40%.
← גזענות או הסתה בתשובה יפסלו את כל התשובה.

דוגמה לשאלת עמדה -

- לקראת הבחירות לכנסת הועלתה דרישה כי הממשלה לא תתקצב מפלגות שאינן מציבות נשים ברשימת המועמדים שלהן. יש התומכים בדרישה זו ויש המתנגדים לה. הביע את עמדתך בעניין זה.
- הציגי שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות - נימוק אחד **לעמדתך** ונימוק אחד (אחר) **לעמדה המנוגדת** לשלך.
- בכתיבתך הקפדי על הרכיבים האלה:
- א. **טענה** - הציגי את עמדתך באופן ברור.
 - ב. **הנמקת עמדתך** - הציגי נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

ג. הנמקת העמדה המנוגדת- הציגי נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

דוגמה לתשובה-

(שלב מקדים לתשובה : נושא מרכזי, הסוגיה, ושמם אסוציאציות/ סיעור מוחות. ואז לרשום מושגים בעד ונגד בקשר לדילמה)

שלב מקדים- בעד תקצוב מפלגות ללא נשים

נגד תקצוב מפלגות ללא נשים

א. טענה- אני

ב. נימוק בעד עמדתי. מושג

הגדרת מושג

קישור בין הדילמה ועמדתי למושג והגדרתו

ג. נימוק המנוגד לעמדתי. מושג

הגדרת מושג

קישור בין הדילמה ועמדתי למושג והגדרתו

דוגמא לשאלה ותשובה :

(שאלה 20, בגרות קיץ תשע"ח)

הכנסת דנה באפשרות לחייב את ספקי האינטרנט למנוע מקטינים אפשרות לגלוש באמצעות הטלפונים הסלולריים שלהם באתרי הימורים או באתרים שיש בהם תכנים פוגעניים. יש התומכים בהצעה זו ויש המתנגדים לה.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה :

(א) טענה – הצג את עמדתך באופן ברור.

(ב) הנמקת עמדתך – הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

(ג) הנמקת העמדה המנוגדת – הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

תשובה לדוגמא:

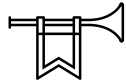
(א) טענה – אני תומך בכך שספקי האינטרנט ימנעו מקטינים אפשרות לגלוש באמצעות הטלפונים הסלולריים שלהם באתרי הימורים או באתרים שיש בהם תכנים פוגעניים.

(ב) נימוק לעמדתי – הנימוק מתבסס על הבחנה. הבחנה היא מתן יחס שונה לאנשים שיש להם קושי או צורך מסוים. חוקים רבים בדמוקרטיה מבוססים על הבחנה.

קטינים אינם מפעילים שיקול דעת כמו בוגרים, ויש דברים רבים שהמדינה מונעת מהם עד גיל בגרות כמו רישיון נהיגה, זכות בחירה וגיוס לצבא. מניעת גלישה באתרים שעלולים לגרום נזק באה במטרה להגן על קטינים בגלל הקושי שלהם להפעיל שיקול דעת. כלומר, מניעת הגלישה מבוססת על הבחנה.

(ג) נימוק לעמדה המנוגדת – הנימוק מתבסס על הזכות לחירות או חופש הבחירה. הזכות של כל אדם לקבל החלטות בעצמו לגבי חייו שלו.

לאנשים, כולל בני נוער, יש את הזכות לקבל בעצמם החלטות לגבי תכני הצפייה בטלוויזיה או תכני הגלישה באינטרנט.

הכרזה על הקמת מדינת ישראל

א. כותרת:

1. בארץ-ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל-אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי.

רעיון מרכזי:

2. לאחר שהוגלה העם מארצו בכוח הזרוע שמר לה אמונים בכל ארצות פזוריו, ולא חדל מתפילה ומתקווה לשוב לארצו ולחדש בתוכה את חירותו המדינית.

רעיון מרכזי:

3. מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה חתרו היהודים בכל דור לשוב ולהיאחז במולדתם העתיקה; ובדורות האחרונים שבו לארצם בהמונים, וחלוצים, מעפילים ומגינים הפריחו נשמות, החיו שפתם העברית, בנו כפרים וערים, והקימו ישוב גדל והולך השליט על משקו ותרבותו, שוחר שלום ומגן על עצמו, מביא ברכת הקידמה לכל תושבי הארץ ונושא נפשו לעצמאות ממלכתית.

רעיון מרכזי:

4. בשנת תרנ"ז (1897) נתכנס הקונגרס הציוני לקול קריאתו של הוגה חזון המדינה היהודית תיאודור הרצל והכריז על זכות העם היהודי לתקומה לאומית בארצו.

רעיון מרכזי:

5. זכות זו הוכרה בהצהרת בלפור מיום ב' בנובמבר 1917 ואושרה במנדט מטעם חבר הלאומים, אשר נתן במיוחד תוקף בין-לאומי לקשר ההיסטורי שבין העם היהודי לבין ארץ-ישראל ולזכות העם היהודי להקים מחדש את ביתו הלאומי.

רעיון מרכזי:

6. השואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הוכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעיית העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות על-ידי חידוש המדינה היהודית בארץ-ישראל, אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים.

רעיון מרכזי:

7. שארית הפליטה שניצלה מהטבח הנאצי האיום באירופה ויהודי ארצות אחרות לא חדלו להעפיל לארץ-ישראל, על אף כל קושי, מניעה וסכנה, ולא פסקו לתבוע את זכותם לחיי כבוד, חירות ועמל-ישרים במולדת עמם.

רעיון מרכזי:

8. במלחמת העולם השנייה תרם הישוב העברי בארץ את מלוא-חלקו למאבק האומות השוחרות חירות ושלוש נגד כוחות הרשע הנאצי, ובדם חייליו ובמאמצו המלחמתי קנה לו את הזכות להימנות עם העמים מייסדי ברית האומות המאוחדות.

רעיון מרכזי:

9. ב-29 בנובמבר 1947 קיבלה עצרת האומות המאוחדות החלטה המחייבת הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל; העצרת תבעה מאת תושבי ארץ-ישראל לאחוז בעצמם בכל הצעדים הנדרשים מצדם הם לביצוע ההחלטה. הכרה זו של האומות המאוחדות בזכות העם היהודי להקים את מדינתו אינה ניתנת להפקעה.

רעיון מרכזי: _____

10. זו זכותו הטבעית של העם היהודי להיות ככל עם ועם עומד ברשות עצמו במדינתו הריבונית.

רעיון מרכזי: _____

ב. כותרת:

11. לפיכך נתכנסנו, אנו חברי מועצת העם, נציגי הישוב העברי והתנועה הציונית, ביום סיום המנדט הבריטי על ארץ-ישראל, ובתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, היא מדינת ישראל.

רעיון מרכזי: _____

12. אנו קובעים שהחל מרגע סיום המנדט, הלילה, אור ליום שבת ו' אייר תש"ח, 15 במאי 1948, ועד להקמת השלטונות הנבחרים והסדירים של המדינה בהתאם לחוקה שתיקבע על-ידי האספה המכוננת הנבחרת לא יאוחר מ-1 באוקטובר 1948 - תפעל מועצת העם כמועצת מדינה זמנית, ומוסד הביצוע שלה, מנהלת-העם, יהווה את הממשלה הזמנית של המדינה היהודית, אשר תיקרא בשם ישראל.

רעיון מרכזי: _____

ג. כותרת:

13. מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתה על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות. מדינת ישראל תהא מוכנה לשתף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות בהגשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947 ותפעל להקמת האחדות הכלכלית של ארץ-ישראל בשלמותה.

ד. כותרת:

14. אנו קוראים לאומות המאוחדות לתת יד לעם היהודי בבנין מדינתו ולקבל את מדינת ישראל לתוך משפחת העמים.

רעיון מרכזי: _____

15. אנו קוראים - גם בתוך התקפת-הדמים הנערכת עלינו זה חדשים - לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על שלום וליטול חלקם בבנין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים.

רעיון מרכזי: _____

16. אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקדמת המזרח התיכון כולו.

רעיון מרכזי: _____

17. אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב הישוב בעליה ובבנין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל.

רעיון מרכזי: _____

ה. כותרת: _____

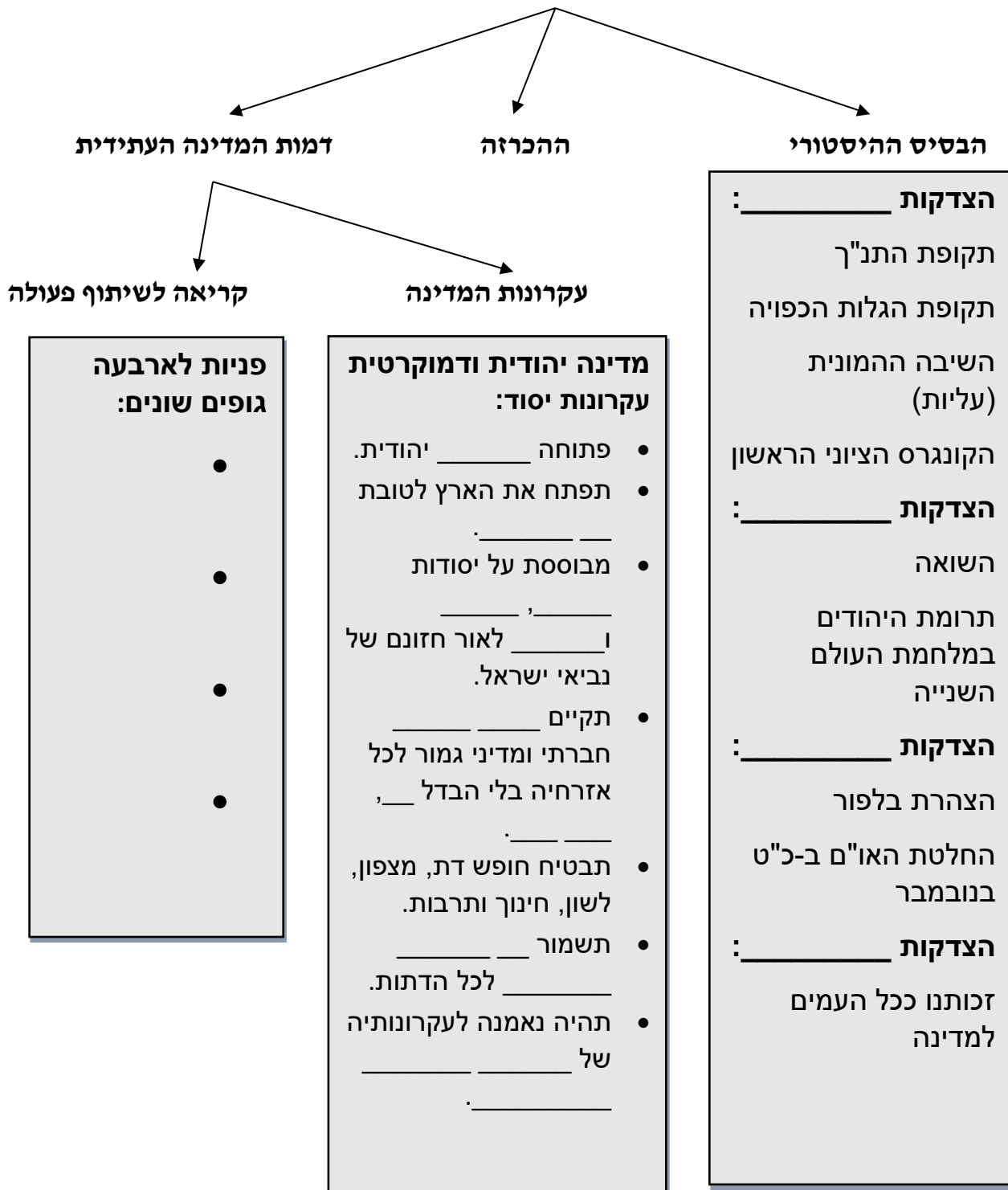
18. מתוך בטחון בצור ישראל הננו חותמים בחתימת ידינו לעדות על הכרזה זו, במושב מועצת המדינה הזמנית, על אדמת המולדת, בעיר תל-אביב, היום הזה, ערב שבת, ה' אייר תש"ח, 14 במאי 1948.

דוד בן-גוריון

דניאל אוסטר, מרדכי בנטוב, יצחק בן-צבי, אליהו ברלין, פריץ ברנשטיין, הרב וולף גולד, מאיר גרובובסקי, יצחק גרינבוים, ד"ר אברהם גרובובסקי, אליהו דובקין, מאיר וילנר-קובנר, זרח ורהפטיג, הרצל ורדי, רחל כהן, הרב קלמן כהנא, סעדיה כובאשי, הרב יצחק מאיר לוי, מאיר דוד לוינשטיין, צבי לוריא, גולדה מאירסון, נחום ניר, צבי סגל, הרב יהודה ליב הכהן פישמן, דוד צבי פנקס, אהרן ציזלינג משה קולודני, אליעזר קפלן, אברהם קצנלסון, פליכס רוזנבליט, דוד רמז, ברל רפטור, מרדכי שטנר, בן-ציון שטרנברג, בכור שיטרית, משה שפירא, משה שרתוק.

הכרזת העצמאות של מדינת ישראל – תרשים מסכם

חלקיה של הכרזת העצמאות

הכרזת העצמאות - שאלות בגרות

שאלות ידע והבנה	
1	ציין שני גופים או אוכלוסיות אליהן פונה הכרזת העצמאות. הסבר מדוע פונה אליהם.
2	הבא שני ביטויים מתוך הכרזת העצמאות המבטאים את אופייה היהודי של מדינת ישראל
3	הבא שני ביטויים מתוך הכרזת העצמאות המבטאים את אופייה הדמוקרטי של מדינת ישראל.
4	הבא שני ביטויים מתוך ההכרזה המבטאים את מחויבותה של המדינה למיעוט הערבי.
5	הציגו שלושה נימוקים להקמתה של מדינת ישראל על פי הכרזת העצמאות.
6	הציגו הצדקה היסטורית והצדקה מוסרית להקמתה של מדינת ישראל כמדינה יהודית על פי הכרזת העצמאות.
7	הציגו את ההוראות המעשיות שנקבעו בהכרזה על הקמת המדינה.
8	הציגו את חלקיה של ההכרזה והסבירו את תוכנו של כל חלק.
9	ההכרזה כוללת קריאות אל ארבעה גורמים : ציינו את ארבעת הגורמים והציגו את תוכן הפניות אליהם.
10	"בהכרזת עצמאות מצוינת הכרתם של גופים בין לאומיים בזכותו של העם היהודי להגדרה עצמית". הציגו הוכחות לכך מן ההכרזה.
11	ציינו את עקרונותיה הדמוקרטיים של מדינת ישראל על פי ההכרזה.
12	הסבירו מהו מעמדם של המיעוטים החיים במדינת ישראל לפי הכרזת העצמאות. נמקו על סמך ההכרזה.
13	"בהכרזה על הקמת המדינה מתבטאים שני יסודותיה של מדינת ישראל : מדינה יהודית ודמוקרטית". הדגימו קביעה זו מתוך ההכרזה.
שאלת ידע מורכבת	
14	הבא מהכרזת העצמאות שני ביטויים של מחויבות לאופי דמוקרטי של מדינת ישראל. הסבר כיצד חוק יסוד : כבוד באדם וחירותו וחוק יסוד : חופש העיסוק מחזקים את המעמד המשפטי של הכרזת העצמאות (מתוך בגרות קיץ תשס"ט).
15	ציין זכות אדם וזכות אזרח אחת, שבאות לידי ביטוי בהכרזת העצמאות. הבא דוגמא למימוש כל אחת מהזכויות האלה במדינת ישראל. (מתוך בגרות חורף תשס"ב)
16	לפניכם רשימה של חוקים שחוקקה הכנסת. ציינו והציגו אלו עקרונות של מדינת ישראל מאלה המופיעים בהכרזה מקבלים ביטוי בחוקים אלה. הסבירו על סמך כל חוק. • חוק השבות : קובע את זכותו של כל יהודי לעלות לארץ ולהשתקע בה. • חוק שיווי זכויות האישה : קובע שוויון בין אישה לאיש בכל פעולה משפטית. • חוק יסוד : כבוד האדם וחירותו : מטרתו להגן על כבוד האדם ועל חירותו. • חוק יסוד : ירושלים בירת ישראל : קובע, בין השאר, שמדינת ישראל מתחייבת לשמור על המקומות הקדושים לכל הדתות בירושלים.

17	בשנת 1987 הוגשה לבג"ץ עתירה שעסקה בשאלה מדוע אישה אינה יכולה להיבחר לנציגה באספה הבוחרת את רב העיר. הסבירו כיצד יוכלו העותרים להסתמך על הכרזת העצמאות בעתירתם. נמקו על סמך האירוע.
18	חוק החמץ משנת 1986 אוסר על בעל עסק להציג בפומבי מוצרי חמץ למכירה בזמן הפסח. החוק קובע עוד כי הוראה זו לא תחול ביישוב שרוב תושביו אינם יהודים. ציינו והציגו שני עקרונות כתובים בהכרזת העצמאות היכולים לבסס את הוראות החוק. הסבירו על סמך ההכרזה.

רצף העמדות ("חלומות") בנושא הזהות הדתית והתרבותית הרצויה של המדינה

עמדה דתית חרדית

מדינת ישראל צריכה להיות מדינה יהודית ולנהוג על פי דיני התורה בכל תחומי החיים. קיימות דעות שונות בקרב החרדים בנוגע לשאלת היקף שיתוף הפעולה עם המדינה כל עוד אינה נוהגת על פי התורה.

עמדה דתית לאומית

מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית ויש לפעול לשימור ולחזוק האופי היהודי הדתי וההלכתי במרחב הציבורי, למשל בשבת, בכשרות ובנישואין. מדינת ישראל היא שלב בתהליך הגאולה המשיחית.

עמדה מסורתית

מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית תוך שימור האופי היהודי במרחב הציבורי. המדינה צריכה לבטא הזהות כללית עם ערכי הדת, אך לא מתוך הקפדה מלאה של ההלכה הדתית.

עמדה חילונית – היהדות כתרבות

מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית תוך ביטוי המורשת התרבותית-היהודית במרחב הציבורי. האופי של ביטוי המורשת נתון לפרשנויות שונות (חילונית, מסורתית, דתית ועוד), ואיננו מחויב לדגם מסוים או להלכה הדתית.

עמדה חילונית – הפרדת הדת מהמדינה

מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית תוך מימוש מרבי של חופש הבחירה וללא סממנים דתיים. חוקי המדינה ומוסדותיה צריכים להתנתק מדת ולהישען על עקרונות דמוקרטיים.

מקמו על הציר את העמדות:

איזו גישה בחרה מדינת ישראל לאמץ לעצמה?

← מדינת לאום יהודית אתנית תרבותית דמוקרטית

- ✓ ישראל היא מדינתו של העם היהודי בארץ ובתפוצות.
- ✓ המדינה מזוהה ברמה הקולקטיבית עם לאום אתני תרבותי יהודי ומבטאת את זכותו להגדרה עצמית לאומית.
- ✓ במדינות הגירה יש העדפה ללאום היהודי/ זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל.
- ✓ עברית היא שפתה הרשמית של המדינה.
- ✓ מורשת ישראל היא מרכיב מרכזי בתרבותה של המדינה.
- ✓ חלק מהסמלים, המועדים הרשמיים, החוקים ומוסדות המדינה נותנים ביטוי ליסודות האתניים-תרבותיים היהודיים (מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה, מורשת ודת)
- ✓ יש הבחנה בין מישור ההגדרה העצמית הלאומית/ זהותה הלאומית של המדינה לבין מישור זכויות הפרט של האזרחים: לצד הגדרתה העצמית הלאומית היהודית, מדינת ישראל מחויבת לשוויון מלא בין כל אזרחיה ללא הבדלי השתייכות לאומית, אתנית או דתית.

- ✓ הריבונות על המדינה מסורה לכל אזרחיה ("הדמוס") באמצעות הבחירות לכנסת ושאר זכויות האזרח.
- ✓ אין חפיפה מלא בין לאומיות לאזרחות. (לא כל אזרח ישראלי הוא בהכרח בן הלאום היהודי)
- ✓ במדינה יהיו גם יסודות אזרחיים המשותפים לכלל אזרחי המדינה.
- ✓ יש הכרה גם בזכויות קבוצתיות מסויימות לקבוצות האתניות השונות
- ✓

שאלות בגרות:

שאלה 1 – שאלת אירוע

הצעת חוק שהועלתה לאחרונה, אוסרת על פתיחת עסקים בשבת ובימי מנוחה יהודיים. בתגובה לכך יצאו תושבים רבים להפגנות במחאה על הצעת החוק ונשאו שלטים עם הכיתוב: "אנחנו נגד חקיקה דתית", "אנחנו נגד כפייה דתית".

- ציין והצג את אחת העמדות (חלומות) בנושא זהותה הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה המוצגת בתגובת התושבים.

הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2 – שאלת אירוע

בעקבות זכייתה של נציגת ישראל בתחרות הזמר האירופית, "האירוויזיון", צפויה התחרות להתקיים בשנה הבאה בישראל. ערים שונות בארץ ביקשו לארח את התחרות. מנגד, נציגי ציבור מערים שונות טענו שיש לוותר על אירוח התחרות משום שההכנות לתחרות יחייבו חילול שבת, וזאת בניגוד לכללי ההלכה.

- ציין והצג את העמדה (החלום) בנושא זהותה הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה עליה מתבססים נציגי הציבור.

הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית

מאפיינים יהודים במרחב הציבורי:

סמלי המדינה:

- דגל המדינה: _____
- ההמנון: _____
- סמל המדינה: _____

לוח שנה עברי:

שימוש בלוח השנה העברי במדינת ישראל:

על פי חוק השימוש בתאריך העברי, התשנ"ח-1998 "התאריך העברי יצוין בכל מכתב רשמי בשפה העברית הנשלח על ידי רשות ציבורית, הכוונה למשרדי הממשלה, לרשויות המקומיות ובכל הודעה רשמית לציבור בשפה העברית המתפרסמת מטעמה. בנוסף יצוין התאריך הלועזי המתבסס על הלוח הנוצרי".

חגים:

ימי השבתון והמועד נקבעו על פי הלוח והתאריך העברי.

שבת חגי ישראל הם ימי השבתון הרשמיים של מדינת ישראל. לאזרחים שאינם יהודים נקבעו ימי שבתון לכל אחד על פי דתו.

מעמדה של השפה העברית כשפה רשמית:

מאז חוק יסוד הלאום שנחקק (ממש לאחרונה) ב-2018, השפה הרשמית של מדינת ישראל היא עברית. כמו שכתוב בחוק: "עברית היא שפת המדינה".

אבל, שימו לב שיש גם יחס לשפה הערבית:

"לשפה הערבית מעמד מיוחד במדינה; הסדרת השימוש בשפה הערבית במוסדות ממלכתיים או בפניהם תהיה בחוק". כלומר, גם לשפה הערבית יש מעמד מיוחד (על שטרות/ מסמכים רשמיים של המדינה/ שילוט בדרכים וכו)

עוד פרט חשוב שנאמר בחוק הוא: "אין באמור בסעיף זה כדי לפגוע במעמד שניתן בפועל לשפה הערבית לפני תחילתו של חוק-יסוד זה". כלומר בעצם זה שהסדרנו את השפה העברית כשפה רשמית **לא תהיה** פגיעה בפועל בשפה הערבית.

חוקים המאפיינים את מדינת ישראל כמדינה יהודית

✓ כתבי את שם החוק.

✓ מה הוא מבטא : את הדת היהודית, הלאום היהודי או המורשת והתרבות היהודית.

- שם החוק - מה הוא מבטא	תוכן החוק	מדוע הוא מאפיין את מדינת ישראל כמדינה יהודית?
	כל יהודי זכאי לעלות ארצה ולקבל אזרחות. החוק מגדיר מי הוא יהודי לצורך עליה, וקובע כי גם בני המשפחה הקרובים יכולים לעלות (עד דור שלישי). על פי החוק יהודי הוא : מי שאימו יהודיה, או שעבר גיור ואינו בן דת אחרת. הגדרה זו מתבססת על ההגדרה ההלכתית.	מטרת החוק לעודד עליה של יהודים לארץ. כמו כן החוק מגדיר מיהו יהודי על פי ההלכה.
	החוק קובע כללי ענישה ייחודיים (כולל עונש מוות) על פשעי הנאצים למרות שנעשו לפני הקמת המדינה (רטוראקטיבית) ומחוץ לגבולותיה. הענישה מתייחסת לפשעים שנעשו נגד העם היהודי.	מדינת היהודים מענישה את מי שפגע בעם היהודי.
	החוק אוסר על בעלי עסקים הצגת ומכירת חמץ ברשות הרבים (בפומבי) באזורים יהודים במהלך ימי חג הפסח. החוק אינו אוסר אכילת חמץ.	החוק נותן ציביון יהודי במרחב הציבורי למדינת ישראל, שמקיימת את חג הפסח כהלכתו.
	החוק קובע שכל אזרחי ישראל מחוייבים להתחתן ולהתגרש במסגרת בתי הדין של בני דתם וממילא נישואים וגירושים של יהודים בישראל יערכו על פי דין תורה. (החל מ-2010 המדינה מאפשרת נישואים אזרחיים לאזרחים שהינם חסרי דת)	שימור אחדות העם היהודי ומתן אפשרות נישואים בין כל חלקי העם תוך התבססות על ההלכה היהודית.
	החוק מגדיר את שעות עבודה וימי המנוחה במשק. ליהודים נקבע השבת כיום השבתון השבועי. ללא יהודים- בשישי, שבת או ראשון לפי בחירתם.	יום השבת הוא יום קדוש לעם היהודי, ומוכר באופן מיוחד בחוקי המדינה.
	החוק קובע כי בתי המשפט ידונו ע"פ החוק הישראלי, אך במקרה שאין תשובה בחוק הישראלי ידונו ע"פ "עקרונות החירות הצדק והיושר שבמורשת ישראל".	כאשר אין חקיקה ברורה המקורות היהודיים הם הבסיס לקבוע על פיהם פסקי דין. זוהי הכרה בחשיבות המורשת היהודית.

הסדר הסטטוס קוו

המסמך המקורי

הסדר הסטטוס-קוו בנושא יחסי דת ומדינה

לכבוד

ההסתדרות אגודת ישראל העולמית,
רח' בן יהודה,
בני סנור,
ת"ד 326
ירושלים
א"נ

הנהלת הסוכנות שמעה מפי הי"ר שלה על מבוקשכם בדבר הבטחת בענייני האישות, השבת, החינוך והכשרות במדינה היהודית לכשתקום בימיו.

כפי שמסר לכם הי"ר של ההנהלה, אין הנהלת הסוכנות או שום גוף אחר בארץ מוסמכים לקבוע מראש את חוקת המדינה היהודית לכשתיוסד. תקמת המדינה זקוקה לאישור האו"ם, וזה לא יתכן אם לא יוכנס חופש המצפון במדינה לכל אזרחיה ולא יהיה ברור שאין הכוונה להקמת מדינה תאוקרטית. במדינה היהודית יהיו גם אזרחים לא יהודים - נוצרים ומוסלמים, וברור שמן ההכרח יהיה להבטיח למפרע (מראש) שוויון - זכויות מלא לכל האזרחים והעדר כפייה או אפליה בענייני דת או בעניינים אחרים.

שמענו ברצון שאתם מבינים שאין שום גוף מוסמך לקבוע למפרע חוקת המדינה וההמדינה תהיה בתחומים מסוימים בת-חורין לקבוע את חוקתה לפי רצון אזרחיה.

יחד עם זאת מעריכה ההנהלה את תביעותיכם והיא יודעת שאלה הם דברים המדאיגים לא רק חברי אגודת ישראל בלבד, אלא רבים משולמי אמרי ישראל שישנם במתנות הציונים ומחזין לכל מפלגה, והיא מתחייסת בהבנה גמורה לתביעותיכם שהנהלת הסוכנות תודיע לכם מה עמדתה היא בשאלה שהעגתם, ומה היא מוכנה לעשות, במידה שהשפעתה והכרעתה מגעת, למען מלא מבוקשכם בשאלות הנוכחיות.

הנהלת הסוכנות מילאה את ידי החותמים מטה לנסח את עמדתה בשאלות אשר נקבעו בשיחה, והריתי מודיעים לכם בזאת את עמדת הסוכנות: א. **שבת**. ברור שיום המנוחה החוקי במדינה היהודית יהיה יום השבת, כמובן מתוך מתן רשות לנוצרים ובעלי דת אחרת לשבות ביום הזה השבועי שלהם.

ב. **כשרות**. יש לאחוז בכל האמצעים הדרישות למצן הבטיח, שבכל מטבח ממלכתי המכוון ליהודים יהיה מאכל כשר.

ג. **אישות**. כל חברי ההנהלה מעריכים את רצינות הבעיה וקשייה הגדולים, ומצד כל הגופים שהנהלת הסוכנות מייצגת, ייעשה כל מה שאפשר למען ספק בנידון זה את הצורך העמוק של שלומי הדת, למנוע חילול חלוקת בית ישראל לשניים.

ד. **חינוך**. תוכנית אבטונומיה מלאה של כל זרם בחינוך (אנב משטר זה קיים גם בהסתדרות הציונית ובכנסת ישראל גם עכשיו) ולא תהיה שום פגיעה מצד השלטון בהכרה הדתית ובמצפון הדתי של שום חלק בישראל. המדינה, כמובן, תקבע את המינוחים של לימודי חובה, הלשון העברית, היסטוריה, מדעים וכדומה, ותפקח על מלוי מינימום זה, אבל תיתן חופש מלא לכל זרם לנהל את החינוך לפי הכרתו ותהליך מכל פגיעה במצפון הדתי.

בכבוד רב בשם הסוכנות היהודית.

ד' בן-גוריון

* טייטבוים

הרב י"ל פישמן

רקע

ב – 1947 היה ברור שהולכת להיות מוקמת מדינה ליהודים בארץ ישראל. הדתיים בארץ פנו לבן גוריון (שהיה יו"ר הסוכנות ומנהיג מפא"י ואח"כ ראש הממשלה הראשון) בדרישה לקיים כמה עקרונות דתיים במדינה שתקום

בן גוריון הבין שהוא זקוק לעם מאוחד במלחמה העומדת בפתח והסכים לקבל את דרישות החרדים

מהו ההסדר: ההסדר הסטטוס קוו "מה שהיה הוא שיהיה" (הוא הסדר בין נציגי החרדים ובין בן גוריון שהיה מנהיג מפלגת הפועלים

מהותו של ההסדר: קביעת מעמדה של הדת במדינת ישראל לכשתקום

מטרת ההסדר: זהו הסדר של פשרה בין דתיים וחילוניים המאפשר מסגרת לחיים משותפים על אף חילוקי הדעות הקשים בענייני דת ומדינה

סעיפי ההסדר

א. שמירת שבת במוסדות ציבור

ב. שמירת כשרות במוסדות ציבור

ג. נישואין וגירושין (של יהודים) ייעשו באופן בלעדי ע"י הרבנות ועל פי ההלכה

ד. מתן אוטונומיה (עצמאות) לחינוך הדתי (ישיבות) בקביעת תכני הלימוד בישיבות

מקבץ שאלות בגרות אופייה היהודי של המדינה

שאלות ידע

1. הסבר במה מבטאים סמליה של מדינת ישראל את היותה מדינה יהודית.
2. הצג שני חוקים המבטאים את אופייה היהודי דתי של המדינה.
3. הצג שני חוקים המבטאים את היותה של מדינת ישראל מדינת הרוב היהודי.
4. הצג שני חוקים שיש בהם ביטוי לתרבות ולמורשת יהודית.
5. ציין אחד מסמלי מדינת ישראל והסבר כיצד הוא מבטא את היותה של ישראל מדינה יהודית.
(קיץ תש"ע)
6. הסבר כיצד שני החוקים: "חוק שיפוט בתי דין רבניים וחוק יום הזכרון לשואה ולגבורה" מבטאים את אופייה היהודי של מדינת ישראל.
7. הצג חוק המבטא את ההיבט התרבותי של היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית.
8. הסבירו מהו הסדר הסטטוס-קוו, מה הם סעיפיו ומה הרקע להיווצרותו.
9. הסדר הסטטוס-קוו מבטא את היות מדינת ישראל מדינה יהודית. ציין את ארבעת סעיפי ההסדר.
10. הצג נושא אחד השנוי במחלוקת בשנים האחרונות.
11. הדגימו שלושה חוקים המעגנים את סעיפיו של הסדר הסטטוס-קוו.
12. הצג את המושג "מדינת לאום".
13. הסבר כיצד התוכן של המנון מדינת ישראל משקף את היותה מדינת לאום (קיץ תשע"ב).
14. ציין חוקים המבטאים נושאים בהסדר הסטטוס-קוו.
15. הצגו שניים מסמלי המדינה, והציגו מאפיינים יהודיים הקיימים בה.
16. הצגו את מעמדה של השפה העברית בישראל.
17. הצגו את מעמדו של לוח השנה העברי בישראל.

שאלות ארוע

16. אנשים רבים שגולשים ברשתות החברתיות באינטרנט (כגון פייסבוק) משתפים פוסטים (רשומות) שכתבו אחרים. אחת הדרכים להפיץ תוכן היא לשתף פוסטים, לתמוך בדעת הכותב ולהביע הזדהות עם הדברים שנכתבו בהם.
17. שני גולשים שיתפו פוסט פוגעני שכתב אדם אחר נגד עיתון מקומי, ובתגובה על כך הגישו בעלי העיתון תביעה משפטית נגדם. השופטים קיבלו את התביעה ופסקו לטובת בעלי העיתון.
18. בנימוק לפסק הדין כתבו השופטים שבחקיקה הקיימת אין מענה למקרים שבהם גולשים משתפים פוסטים פוגעניים שכתבו אנשים אחרים, ולכן הם התבססו בפסיקתם על מקורות יהודיים העוסקים באחריותו של מי שמשתף דברים שאמרו או כתבו אחרים.
- א. ציין והצג את **סוג הזכויות** של הגולשים באינטרנט המתממש באמצעות שיתוף פוסטים. הסבר כיצד סוג זכויות זה בא לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג את **החוק** שאפשר לבית המשפט להתבסס בפסיקתו על מקורות יהודיים. הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בנימוק של השופטים.

המיעוטים בישראל

ערבים, נוצרים, דרוזים.

מהו מיעוט?

קבוצה של אנשים בתוך אוכלוסיית הרוב, קבוצה זו נבדלת במאפיינים לאומיים, אתניים, תרבותיים, דתיים, לשוניים ואחרים, כולם או חלקם.

הערבים בישראל

- המיעוט הערבי היא המיעוט הגדול ביותר בישראל – בערך 20%.
- רוב ערביי ישראל הם **מוסלמים**, כ 10% מתוכם הם נוצרים.
- מתוך הערבים המוסלמים כ 15% הם בדואים.
- רוב הערבים בישראל רואים עצמם **כחלק מהאומה הערבית** הגדולה.
- חלק גדול מהערבים גם רואים את עצמם כפלסטינים – בני הלאום הפלסטיני.
- לרבים מהערבים יש בני משפחה במדינות ערב.
- אפשר לראות אצל הערבים בישראל שני תהליכים מנוגדים: מצד אחד תהליך של **השתלבות** בחברה הישראלית ומצד שני תהליך של **הפרדה** מהחברה הישראלית והזדהות עם המאבק הפלסטיני.

הנוצרים בישראל

- הנוצרים בישראל הם מיעוט דתי קטן, פחות מ 2% מאזרחי ישראל.
- רובם רשומים במדינה כבעלי לאום ערבי.
- מאז 2014 המדינה אישרה להם להירשם גם כבעלי לאום ארמי.
- הנוצרים בישראל חיים **ברמה כלכלית גבוהה** יחסית.
- חלק גדול מהם **משרת בשירות צבאי או לאומי**.

הדרוזים בישראל

- הדרוזים בישראל הם מיעוט דתי קטן, פחות מ 2% מאזרחי ישראל.
- לדרוזים יש **דת ייחודית וסודית**.
- רוב הדרוזים מגדירים את עצמם **כקבוצה אתנית** שלא רוצה להקים מדינה. הם נאמנים למדינה שהם חיים בה.
- עוד לפני קום המדינה הדרוזים כרתו ברית עם היהודים בישראל והם **משתלבים במדינה ומשרתים בצבא**.
- דרוזים רבים משרתים בקבע ומגיעים לדרגות בכירות.
- בשונה מהדרוזים החיים בגליל, הדרוזים החיים ברמת הגולן נשלטים על ידי ישראל רק מאז מלחמת ששת הימים. הדרוזים באזור זה בדרך כלל נמנעים מקבלת אזרחות ישראלית ומהשתתפות בבחירות.

כיצד מדינת ישראל מתייחסת למיעוטים?

מעמד המיעוטים

מבחינה חוקית-

- בהכרזת העצמאות קיימת התחייבות מפורשת לנהוג בשוויון ובהגינות כלפי מיעוטים שאינם בני העם היהודי, המתגוררים בגבולות ישראל:

- "מדינת ישראל תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע, ומין".

- "אנו קוראים... לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל... ליטול חלקם בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים"

- המדינה נותנת לכל אזרחיה זכויות פרט (אדם) מלאות ושוות.
- החוק בישראל אוסר על אפליה בקבלה לעבודה על רקע דתי או לאומי.
- המיעוטים בישראל יכולים לבטא את התרבות והדת שלהם בצורה נרחבת במרחב הציבורי ובתחום מוסדות המדינה. לדוגמא: בישראל אין הגבלה על לבישת כיסוי ראש מלא, בעוד שבשווייץ למשל קיים איסור כזה.

ביטויי קבוצות המיעוט במרחב הציבורי-

- שפה-

המיעוט הערבי הגדול בישראל מדבר בשפה הערבית- שפה זו מאחדת את הדרוזים, הבדואים, הערבים, והערבים הנוצרים. לשפה הערבית מעמד מיוחד.

מיעוט זה יורשה לדבר בשפה זו, וכן מסמכי המדינה הרשמיים ייכתבו בשפה זו, שמות הרחובות והיישובים, וכן שטרות ומטבעות.

- מעוגן בחוק: "תקנות התעבורה"- כל שילוט צריך להיות מתורגם לערבית ואנגלית כדי להקל על המיעוטים.

- דת, ולוח שנה הערבי-

ימי המועד והחגים מוכרים להם כימי חופשה.

אין מגבלות על לבוש דתי בציבור.

אין מגבלות על בניית מבני דת.

קיים כבוד למנהגיהם של המיעוטים.

- מעוגן בחוק:

"פקודת סדרי שלטון ומשפט", "חוק שעות עבודה ומנוחה"- הכרה בימי חג ומועד של המיעוטים והאיסור להפלות עובד בשל אי רצונו לעבוד בימי המנוחה של דתו.

וכן בהכרזת העצמאות: "שמירה על המקומות הקדושים".

- תרבות-

לתרבות הערבית יש הכרה ונוכחות במרחב הציבורי, גם במימון ובתמיכת המדינה: תחנות רדיו, טלוויזיה, תאטרון וכו'.

- מעוגן בחוק: "רשות השידור"- ישנם תחנות רדיו וטלוויזיה בערבית במדינת ישראל.

• חינוך-

המדינה פועלת לקדם ולשמר את התרבות הערבית והדרוזית ע"י מוסדות חינוך בשפה הערבית- גני ילדים, בתי ספר, תיכונים. בבתי ספר אלה לומדים 500,000 תלמידים, שהם 25% מכלל תלמידי ישראל.

מערכת זו פועלת במימון ציבורי מלא (מימון המדינה) ותלמידיה לומדים בשפה הערבית. מעבר למקצועות הכלליים הם לומדים גם מקצועות ייחודיים אשר מחזקים את מורשתם ותרבותם.

- מעוגן בחוק: "חינוך ממלכתי"- חינוך כל אדם לכבד את המורשת שלו ואת הזהות התרבותית שלו.

• בתי דין-

קיימים מוסדות דת נפרדים שזוכים למימון חלקי של המדינה, וכן המדינה משלמת משכורות לכהני דת ובעלי תפקידים.

מדינת ישראל מכירה במערכת בתי הדין ובסמכויות השיפוט שלהם. בבתי הדין ניתן לדון בסוגיות בתחום המעמד האישי, נישואים, גירוש, מזונות, אחזקת ילדים, אפטרופסות, ירושה, אימוץ, ענייני וואקף, הקדש דתי וכו'.

- מעוגן בחוק: "בתי הדין שרעיים"- קיימים שופטים שרעיים בישראל וסמכות השיפוט ניתנת לבתי הדין של המיעוטים.

שאלות בגרות המיעוטים

1. הסבר את גישתה של מדינת ישראל כלפי המיעוטים החיים במדינה.
 2. הצג שני גורמים המגבירים את תחושת האפליה של המיעוטים החיים בישראל.
 3. הצג את המחויבות תה של מדינת ישראל לפי המיעוטים החיים בה בהכרזת העצמאות.
 4. הסבר מדוע המיעוטים החיים בישראל רואים בחוק השבות חוק מפלה.
 5. הצג את מעמד המיעוטים במדינת ישראל עלפי הכרזת העצמאות.
 6. הצג את המעמד של השפה הערבית בישראל.
 7. מספר תושבי הערים לוד ורמלה הגישו עתירה כנגד הרשות המקומית- עיריית לוד ועיריית רמלה, בטענה כי מרבית השלטים בעיר כתובים בשפות העברית והאנגלית בלבד. לפי טענות העותרים מדיניות העיריות חסרת כל ביסוס משפטי וחוקי, מפלה לרעה את התושבים הערביים הגרים במקום, וגם משפילה אותם בניגוד לאיסור החוקתי העומד בבסיס חוק יסוד כבוד האדם וחירותו.
- ציין והצג עיקרון אחד או זכות אחת שנפגעה באירוע, הסבר את תשובתך לפי הקטע

חלק 2

דמוקרטיה

דמוקרטיה- מילה מיוונית שמשמעותה **"שלטון העם"**.

דמוקרטיה מעמידה את רצון העם במרכז. העם הוא הריבון (השליט) במדינה. במדינה דמוקרטית יש שלטון שנבחר על ידי העם.

נקבעו עקרונות משמעותיים למדינה דמוקרטית-

עקרונות הדמוקרטיה

עקרון 1. שלטון העם	עקרון 2. הפלורליזם	עקרון 3. הסובלנות	עקרון 4. ההסכמיות	זכויות האדם וחובותיו שימו לב- לא עקרונות!	עקרון 5. הכרעת הרוב	עקרון 6. שלטון החוק	עקרון 7. הגבלת השלטון עקרון 8. הפרדת רשויות
העם הוא הריבון, הוא מקור סמכות השלטון. העם בוחר את הנציגים שינהלו עבור העם את המדינה.	הכרה בקיום מגוון דעות של אנשים וקבוצות, מתן אפשרות לקיום הדעות השונות.	קבלת השונה, מניעת אלימות בעת ויכוח.	הסכמה על הכללים הבסיסים במדינה ועל אופי המדינה	זכויות השייכות לאדם מפני שהוא אדם והן שייכות לו בצורה טבעית.	הדרך בה מתקבלת הכרעה לפי רצון הרוב.	מסגרת המאפשרת חיים משותפים, החוק הוא העליון, הוא קובע נורמות ודרכי התנהגות.	דרכים שונות להגביל את השלטון וכוחו שלא ינצל את כוחו לרעה ולפגיעה באזרחים.

⊙ אלו עקרונות דמוקרטים מתייחסים לאזרחים- לעם?

⊙ אלו עקרונות דמוקרטים מתייחסים לשלטון?

⊙ אלו עקרונות דמוקרטים מתייחסים לשלטון ולאזרחים כאחד?

עקרון : דרך
פעולה כדי
ליישם תפיסת
עולם

עקרונות הדמוקרטיה

עקרון שלטון העם

הגדרה ראשונית :

לאזרח במדינה הדמוקרטית מספר דרכים להשפיע ולהיות מעורב בשלטון

- הצבעה בבחירות
- הצטרפות למפלגה
- השתתפות בהפגנות ובעצרות בנושאים שונים, התמודדות על תפקידי הנהגה וראשות מפלגה, (חברי פרלמנט, שרי ממשלה).

מלא את הטבלה תוך שימוש במשפטים בהמשך.

משטר לא דמוקרטי	משטר דמוקרטי

- אזרחים פעילים ומשפיעים
- אחוז בוחרים נמוך
- לא כל האזרחים זכאים להשתתף בבחירות
- הפגנות רבות של אזרחים
- האזרחים משפיעים על מה שמתרחש בבית המחוקקים
- יש רק מפלגה אחת

מסקנה : במדינה הדמוקרטית יש לעודד מעורבות של האזרחים בשלטון, ללא מעורבות זו ההשפעה על השלטון ומדיניותו תישאר בידי מעטים, והמשטר יהפוך ללא דמוקרטי.

בחירות דמוקרטיות:

בחירות דמוקרטיות הן חלק חשוב של עקרונות המשטר הדמוקרטי והן הכרחיות לקיומו של משטר דמוקרטי אמיתי המאפשר חילופי שלטון מסודרים והן כלי חשוב של עקרון הגבלת השלטון וכן עקרון שלטון העם.

קיומן של בחירות דמוקרטיות מבטיח כי השליטים לא יוכלו לעשות ככל העולה על רוחם שכן בבוא היום הם יצטרכו לתת את הדין לציבור הבוחרים שיכול להדיח ולהחליף אותם.

מאפייני יסוד – תנאים הכרחיים לקיומן של בחירות דמוקרטיות: (כ"ח מש"ה)

1. [] כל בעלי האזרחות במדינה זכאים לבחור ולהיבחר למוסדות הנבחרים במדינה, ולקבוע את זהות האנשים בשלטון. במסגרת המגבלות הכתובות בחוק (גיל מינימלי, עבריינות על החוק וכו')

2. [] איש חוץ מהבוחר לא יכול לדעת מה הוא בחר. כמו כן מובטח שהבוחר לא יושפע מלחצים של גורמים שונים. (איומים/ שוחד וכו')

3. [] קול אחד לכל אחד: לכל אדם בעל אזרחות יש קול אחד ולכל קול יש משקל שווה לכל קול אחר.

4. [] הבחירות מתקיימות בפרקי זמן קבועים וסדירים המוגדרים בחוק.

5. [] ישנה תחרות הוגנת בין לפחות שני מתמודדים או יותר, ולפחות בין שתי מפלגות או יותר. עקרון זה מבוסס על חירויות יסוד כמו חופש ביטוי, חופש עיתונות, חופש התאגדות באסיפה וחופש התארגנות פוליטית.

התמודדות חופשית, כלליות, שוויוניות, מחזוריות, חשאיות.

שיטת הבחירות בישראל- איך זה עובד?

*אחוז

החסימה-

בשיטת הבחירות היחסית נקבע אחוז מכלל קולות המצביעים (משתנה ממדינה למדינה)

על המפלגה לקבלו כדי שתוכל לזכות בייצוג בפרלמנט.

מטרתו להגביל את מספר המפלגות המיוצגות בפרלמנט.

אחוז החסימה הנוכחי עומד על 3.25 אחוזים שהם כ- 4 מנדטים.

רשימתית-

מצביעים למפלגה שלה

(קבועה מראש או המושפעת מהצבעת הבוחרים)

כיצד נקבעת הרשימה?

- בחירות מקדימות ()
- בחירות במוסדות המפלגה.
- ועדה מסדרת.
- ראש הרשימה מסדר.

(לעומת מקומות אחרים בהם קיימת שיטה אישית- בוחרים מועמד בבחירה ישירה ואישית).

יחסית-

חלוקת המושבים ב- מתחלקת יחסית למספר הקולות שבהם זכתה כל מפלגה.

החישוב נעשה לפי

בבחירות או לפי הקולות הכשרים בלבד- כל זה בתנאי שהמפלגה עברה את *אחוז החסימה.

(לעומת מקומות אחרים בהם שיטת הבחירות הרובית- הנציגים בבית הנבחרים הם המועמדים של המפלגה שקיבלו את

קולות הבוחרים באזורי הבחירה שלהם).

ארצית-

כל הארץ מהווה _____ לצורך חישוב תוצאות הבחירות.

(לעומת מקומות אחרים בהם שיטת הבחירות אזורית- המדינה מחולקת לכמה אזורים שונים. בכל אזור נבחר נציג או כמה נציגים של האזור לבית הנבחרים)

מה אנחנו זוכרים?

© קראי את ההיגד שלפניך וסמני נכון או לא נכון-

אחד ממאפייני מדינה דמוקרטית הוא קיומן של בחירות תקינות וחופשיות.	נכון / לא נכון
חשאיות הבחירה מבטיחה חופש בחירה למצביע.	נכון / לא נכון
הבחירות מאפשרות לאזרחים לתמוך בעמדות ובהצעות הפעולה של המפלגות השונות.	נכון / לא נכון
הבחירות בישראל הן בחירות שוות, כלומר כל אזרח מקבל שוויון הזדמנויות מבחינה כלכלית.	נכון / לא נכון
תמיכה בעמדות המפלגה אינה יכולה לבטא את רצונותיהם וצורכיהם של האזרחים.	נכון / לא נכון
הבחירות בישראל נערכות באופן קבוע כל שלוש שנים על פי חוק.	נכון / לא נכון
כל אזרח בעל תעודת זהות רשאי לבחור לכנסת.	נכון / לא נכון
במדינת ישראל יש ארבעה אזרחי בחירה: צפון, דרום, מזרח ומערב.	נכון / לא נכון
כל אזרח מעל גיל 18 בלי הבדלי דת, מעמד, מוצא ומין רשאי להיבחר לכנסת.	נכון / לא נכון

© כתבי את המילה החסרה/ המושג, על-פי ההגדרה (השתמשי במחסן המילים)

- _____ = קבוצה של אנשים בעלי רעיונות וערכים המעוניינים לקדם רעיונותיהם בהשתתפות במוסדות השלטון.
- _____ = המפלגות זוכות לייצוג בכנסת על פי תוצאות הבחירות באופן יחסי למספר המצביעים שתמכו בהן.
- _____ = מפלגה יכולה להיכנס לכנסת בתנאי שנבחרה לפחות על ידי 3.25% מכלל הקולות הכשרים.
- _____ = כל אחת מהמפלגות מציגה שמות מועמדים לקראת הבחירות. לכנסת נבחרים אותם מועמדים לפי סדר הופעתם.
- _____ = אזרח ישראלי בן 21 ומעלה, אשר לא עבר עבירה חמורה על חוקי המדינה.

מחסן מילים: רשימה, אחוז החסימה, יכולים להיבחר לכנסת, שיטה יחסית, מפלגה.

שאלות בגרות- עיקרון שלטון העם

1. הסבר את עקרון שלטון העם ואת חשיבותו לקיום המשטר הדמוקרטי.
2. הסבר כיצד מהווה עקרון שלטון העם את אחד הכללים המבטיחים את קיומה של הדמוקרטיה כצורת ממשל.
3. הסבר כיצד באה לידי ביטוי הדמוקרטיה כערך בדרך מימושו של עקרון שלטון העם.

4. הצג שני תנאים לבחירות דמוקרטיות. (חורף תשע"ד)
5. בארצות הברית נשיא המדינה ממנה את השופטים בבית המשפט העליון. לאחרונה התעורר דיון ציבורי אם לשנות את שיטת המינוי.
התומכים בשיטה אמרו שהנשיא נבחר על ידי ציבור האזרחים וכאשר הוא ממנה בעלי תפקידים הוא מבטא את העמדה של הבוחרים בעניין. לדבריהם, כך הוא ממש את אחד מעקרונות הדמוקרטיה.
ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שעליו מתבססת העמדה של התומכים בשיטה הקיימת.
הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע. (מתוך בגרות קיץ תשס"ט 2009)
6. הכנסת היא בית הנבחרים של ישראל.
חוק יסוד: הכנסת קובע כי כל אזרח ישראלי בן שמונה עשרה שנה ומעלה זכאי לבחור לכנסת וכן כי כל אזרח ישראלי בן עשרים ואחת שנה ומעלה זכאי להיבחר לכנסת.
חוק יסוד: הממשלה קובע כי הממשלה מכהנת מכוח אמון הכנסת.
- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי הבא לידי ביטוי בקטע. הסבר את תשובתך.
7. בסודן היה סכסוך ממושך בין תושבי צפון המדינה לתושבי דרום המדינה. כדי לסיים את הסכסוך הוחלט לערוך הצבעה שבה יחליטו תושבי הדרום אם הם רוצים להיפרד מהצפון, ולהקים מדינה משלהם. התקיימה הצבעה שבה הצביעו כתשעים אחוז מהמשתתפים בעד הפירוד.
עם פרסום התוצאות הודיע מנהיג סודן שהוא מכיר בהחלטה של תושבי הדרום להקים מדינה משלהם באזור שבו הם מתגוררים כיום, ואיחל להם הצלחה בכך. (קיץ תשע"א)
- ציין והצג עיקרון דמוקרטי שהתממש בתהליך שהתרחש בסודן. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.
8. לאחרונה נערכו בחירות דמוקרטיות באחת המדינות בעולם, ובהן אחת המפלגות התחזקה מאוד והכפילה את כוחה. מנהיג מפלגה זו הצהיר כי הישג זה מבטא את רצון האזרחים להשפיע באמצעות נציגיהם על המדיניות בתחום החברתי-כלכלי במדינה.
נציג של אחת המפלגות שנחלשו בבחירות הגיש לוועדת הבחירות המרכזית ערעור על תוצאות הבחירות, ודרש לערוך בחירות חוזרות. לטענתו בחלק מהקלפיות ההצבעה הייתה חשופה לעיני ועדת הקלפי, ובקלפיות מסוימות לא היה פיקוח עליהן במשך ההצבעה.
א. ציין והצג עיקרון דמוקרטי שבא לידי ביטוי בהצהרה של מנהיג המפלגה שהתחזקה והכפילה את כוחה בבחירות.
הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.
ב. ציין והצג תנאי הכרחי לקיום בחירות דמוקרטיות שלא התקיים, לטענת הנציג של אחת המפלגות שנחלשו בבחירות.
הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע. (חצב ברק 2014)

תרבות פוליטית דמוקרטית

מהי?

לדוג':

תרבות פוליטית דמוקרטית מחזקת/ מחלישה את היציבות של המדינה הדמוקרטית. (הקיפי)

_____ במידה שווה בכל הדמוקרטיות.

התרבות הפוליטית דמוקרטית מתאפיינת ב- 3 ערכים מרכזיים:

עיקרון הפלורליזם

_____ = Plural / פלורליזם

הגדרה:

התחומים השונים בהם בא לידי ביטוי הפלורליזם (שבצו מתוך התרמילון):

- – התארגנות של אנשים שלהם אינטרס כלכלי משותף, למשל ארגון המורים או איגוד התעשיינים.
- – ארגונים שונים השמים לעצמם מטרה חברתית מסוימת, למשל ארגון לתת או האגודה לזכויות בעלי החיים.
- – בתי ספר השמים לעצמם מטרה חינוכית ייחודית, למשל בית הספר הדו לשוני, בית הספר הניסויי.
- – קיומם במקביל של מספר מוסדות שלטון כגון הכנסת, הממשלה, בתי המשפט, הרשויות המקומיות.
- – קיומן של מפלגות שונות השמות לעצמן כמטרה להיבחר למוסדות השלטון.

התחום החינוכי, התחום הפוליטי, התחום המוסדי, התחום הכלכלי, התחום החברתי

← ע"פ עיקרון הפלורליזם, הסבר את המשפט: "אי הכרה בזכות קיומן של קבוצות שונות גורמת לאלימות".

לפלורליזם שני מובנים:

1. יחסי, הפלורליזם מבוסס על תפיסת עולם שאין אמת אחת מוחלטת. יש להטיל ספק ולבקר עמדות שונות, תוך כדי נכונות להכיר בנקודות תורפה וחולשות, ומוכנות לשמוע טיעונים בעד ונגד.
2. לכל אדם יש אמת משלו, בני האדם יכבדו זה את זה, את שונותם זה מזה, ואת זכותם להאמין ולפעול בדרך שהיא האמת שלהם.

תנאים הכרחיים על מנת שפלורליזם יוכל להתקיים:

<u>האזרה:</u>	<u>האזרה:</u>

למה עקרון הפלורליזם הינו קריטי לקיום הדמוקרטיה?

- 1.
- 2.
- 3.

יציבות הדמוקרטיה:

מידת ההסכמיות במדינה			
נמוכה	גבוהה		
משטר במידת יציבות _____	משטר במידת יציבות _____	גבוהה	מידת הסובלנות במדינה
משטר במידת יציבות _____	משטר במידת יציבות _____	נמוכה	

דוג' למדינה בה המשטר ברמת יציבות גבוהה :

דוג' למדינה בה המשטר ברמת יציבות בינונית :

דוג' למדינה בה המשטר ברמת יציבות נמוכה :

תרגול

1. עקרון הפלורליזם מורכב משני תנאים : (1 סובלנות, הקשורה להכרה בשונות. 2) הסכמיות, הקשורה לקבלה של כללי המשחק המקובלים על כולם.

זהו באילו מההיגדים הבאים מתקיימים שני תנאים אלו.

- כל העם עם גוש קטיף
- בכיכר פריז מפגינים זה מול נשים בשחור, התומכות בהחזרת השטחים. ונשים בירוק, המתנגדות להחזרתן
- העם רוצה שלום
- כדי לנצח את האויבים, עם ישראל חייב להתאחד

- צריך מנהיג חזק שיעשה סדר בבלגאן
- הסכם הסטאטוס קוו בין דתיים וחילוניים
- 2. עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי במספר תחומים. זהו איזו תחום מבטאים המקרים הבאים.
- ארגון המורים השבית את הלימודים כאות הזדהות עם המורים הערבים אשר לא קיבלו שכר. התחום: _____
- בבחירות האחרונות התמודדו מפלגת הגמלאים, מפלגת עלה ירוק וכן מפלגת שינוי. התחום: _____
- בית המשפט העליון יכול לבטל חוק של הכנסת. התחום: _____

3. להלן שתי סיסמאות. האם הן מבטאות את עקרון הפלורליזם?

מה עשית היום כדי להפיל את הממשלה?

העם עם הגולן

שאלות בגרות

1. ציין מרכיבים דמוקרטיים הבאים לידי ביטוי בקיום עקרון הפלורליזם.
2. הסבר כיצד בא לידי ביטוי עקרון הפלורליזם בישראל.
3. "הסובלנות תורמת ליציבות המשטר הדמוקרטי" הסבר
4. ציין שלוש רמות של הסכמה במשטר הדמוקרטי.
5. "ללא הסכמיות יהפוך המשטר הדמוקרטי לאנרכיה". הסבר היגד זה.
6. במדינת ישראל פועלים שני ארגוני מורים: ארגון המורים העל-יסודיים וכן הסתדרות המורים. כמו כן פועלות מספר רב של מפלגות.
- ציין והצג את העיקרון הבא לידי ביטוי בהיגד זה. הסבר את תשובתך.
7. בבריטניה הוקם בית ספר ייחודי, שתכנית הלימודים בו מדגישה את החינוך החברתי יותר מהישגים בלימודים, משרד החינוך הבריטי הוציא צו סגירה לבית הספר, בטענה שתכנית הלימודים בו חורגת מתכנית הלימודים האחידה הנהוגה במדינה. הנהלת בית הספר פנתה לבית המשפט בבקשה לבטל את הצו. השופט נענה לבקשתה והתיר את המשך פעילותו של בית הספר. (בגרות חורף 2007).
- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שעליו התבסס השופט בפסיקתו, הסבר את תשובתך.
8. באחת המדינות פרסמה רשות הדואר חוברת הנחיות בנושא הנפקת בולים חדשים. בחוברת נאמר כי רצוי שהאיורים על גבי הבולים החדשים יהיו מגוונים ויתבססו על נושאים המייחדים קבוצות שונות באוכלוסיה, כגון תלבושות עממיות, טקסים ומאכלים אופייניים לקבוצות שונות.
- ציין והצג עיקרון דמוקרטי שבא לידי ביטוי בהנחיות רשות הדואר לבחירת האיורים, הסבר כיצד עקרון דמוקרטי זה בא לידי ביטוי בקטע. (חורף תשע"א)
9. לאחר שהסתיימה מערכת הבחירות לנשיאות ארצות הברית פנה הנשיא הנבחר למנהיגים של שתי המפלגות הגדולות. הוא הביע בפניהם את הצורך לעבוד בשיתוף פעולה כדי לשפר את המצב הכלכלי במדינה.
- לדברי הנשיא, בבחירות העבירו האזרחים מסר למנהיגים שלהם, שהגיעה העת לפעול יחד מתוך תחושת מטרה משותפת, ולפעול לביסוס ערכי היסוד של העם האמריקני. שיתוף פעולה זה עשוי להביא למציאת פתרונות שיסייעו, בין היתר, ליצור מקומות עבודה נוספים לתושבי המדינה, ולהבטיח את רווחתם בתחומים שונים. (שאלון קיץ תשע"ג)

א. ציין והצג עקרון דמוקרטי המודגש במסר שהעבירו האזרחים בבחירות לדברי הנשיא. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את סוג הזכויות שיוכלו לממש תושבי המדינה בעקבות שיתוף הפעולה שמציע הנשיא. הסבר כיצד סוג זכויות זה בא לידי ביטוי בקטע.

10. במגרשי כדורגל נפוצה התופעה שבה אוהדים קוראים קריאות פוגעניות כלפי שחקנים. ההתאחדות לכדורגל החליטה לגבש תכנית למיגור (לחיסול) התופעה. בתכנית שגיבשה ההתאחדות מוצעות דרכי פעולה שונות: מפגשים בין אוהדים לשחקנים מקבוצות יריבות, קריאה מפורשת להימנע מגידופים במגרשי הכדורגל וביציעים, ופנייה למוסדות חינוך בבקשה להקצות שעות לימוד בנושא. (חורף תשע"ד)

- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שהנחה את ההתאחדות לכדורגל בגיבוש תכניתה. הסבר את תשובתך לפי הקטע.

11. כפיית ערכי התורה – החטאה לרצון האלוהי

בחברה הישראלית יש מיני סלעי מחלוקת. היחסים העדינים שבין דת למדינה הם סלע שכזה – נעדיף לעקוף סביבו, שלא לערער את "האיזון העדין" – הקונספציה הנקראת בפינו "הסטטוס-קוו". אך מדי פעם יעלה הנושא לכותרות, לרוב בדמות שבת המלכה, והאש תוצת, כי הנושא נוגע לכולנו. כיהודי דתי, השבת היא ערך מרכזי עבורי. כירושלמי, אני רואה קשר מהותי בין השבת לבין ירושלים, בין קדושת הזמן וקדושת המקום. לעתים אני מארח מבקרים לשבת, החווים לראשונה הן את השבת והן את העיר. אני חולק עימם חוויה שקדושה עבורי.

חילול שבת הוא חילול הקודש מנקודת מבטי, והוא מזיק לשבת שלי ולחוויתי את העיר. עם כל זאת אני תומך בפתיחת בתי-קפה, בתי-תרבות וחנויות נוחות בשבת, בקרבת תושבים שאינם שומרי שבת באשר הם. אני מאמין בזאת בכל ליבי מכורח ערך יהודי אחר, 'ואהבת לרעך כמוך', לאור פרשנותו של הלל הזקן – 'מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך'. סגירת בתי-עסק בשבת אינה יוצרת התנגשות רק בין ערכי לערכים של השונה ממני, היא מעלה התנגשות פנימית בין שני ערכים שאני מאמין בהם, ערך השבת וערך אהבת האחר.

יש מקום לדיונים נוקבים ומעמיקים על הצדדים החברתיים של סוגיית השבת. יש מקום לאמנה חברתית שתאפשר שירותי פנאי לציבור החילוני תוך שימור אווירת השבת בשכונות המעורבות. יש לחתור לאמירות ולהסכמות רחבות, כמו כן לפתיחת תרבות ופנאי, לא למרכזי מסחר גדולים וקניונים, ומאפשרת תחבורה ציבורית מצומצמת. עלינו לדרוש ולחתור שיח שיאפשר מגוון דעות ושיכיל מגוון מגזרים, שיח שיאפשר לי לקיים את השבת שלי, ולא יפגע בשום אופן בשבת של אלו החיים אחרת.

* (מעובד על פי מאמר דיעה של הרב אהרון לייבוביץ', כפי שהתפרסם באתר "סרוגים", ב-21 בדצמבר 2015)

א. הצג את עיקרון הסובלנות.

הסבר מהי עמדת הכותב בנוגע למימוש של עקרון הסובלנות בירושלים.

ב. הצג את עיקרון הפלורליזם.

הסבר כיצד עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בקרב האוכלוסייה הירושלמית.

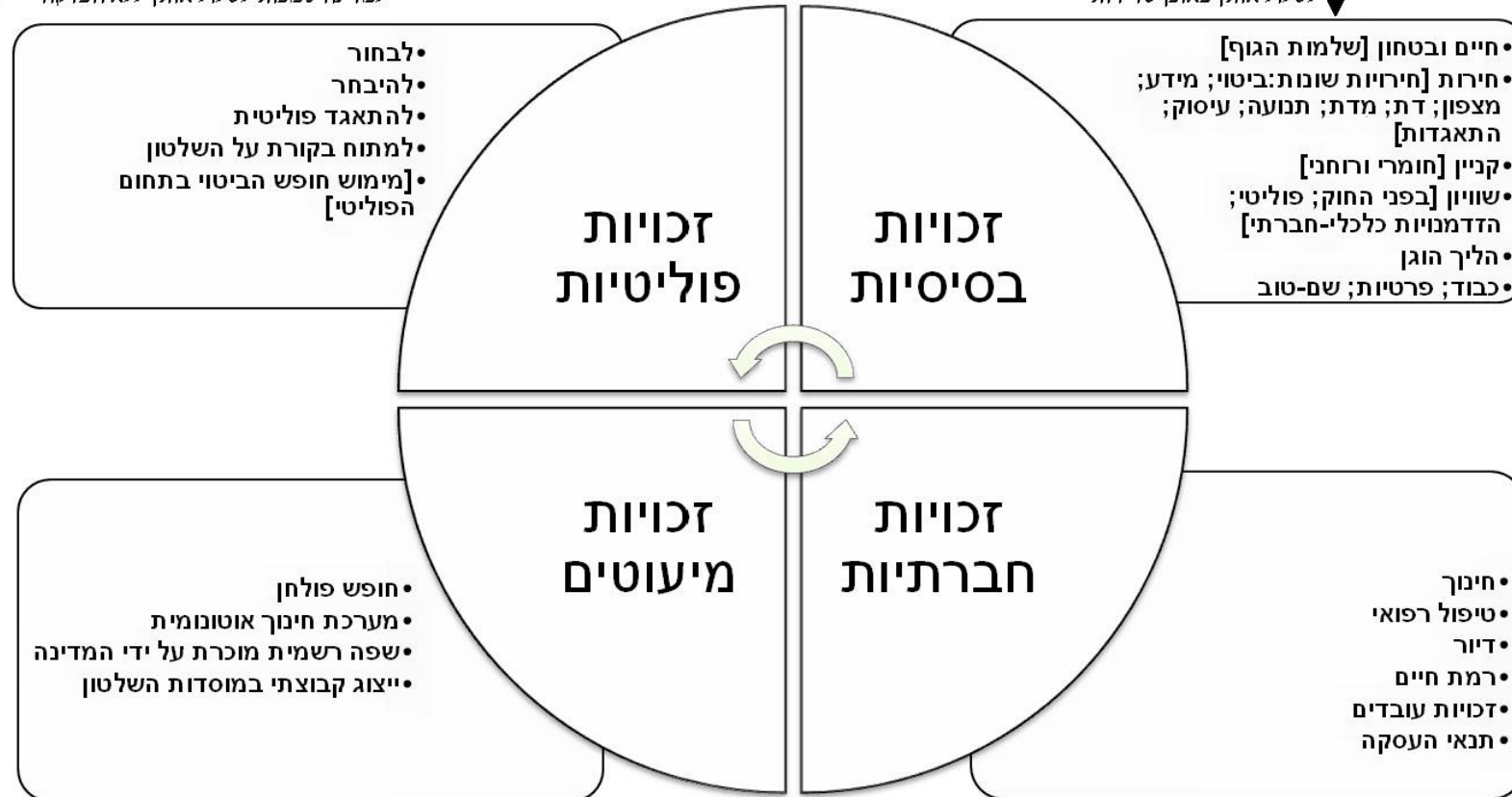
ג. הצג את עיקרון ההסכמיות.

הסבר מהי עמדת הכותב בנוגע לעיקרון ההסכמיות.

זכויות האדם לסוגיהן

זכויות יסוד של אדם; טבעיות
שייכות לאדם מלידתו; לא ניתנות לו על ידי
המדינה ולמדינה אין סמכות לפגוע בהן או
לשלול אותן באופן שרירותי

זכויות יסוד של אזרח; טבעיות
 שייכות לאזרח מרגע היותו אזרח במדינתו;
 מדגישות את היותו חלק מהעם הריבון; אין
 למדינה סמכות לשלול אותן ללא הצדקה

↑ זכויות פרט ; מוענקות :
שירותים חברתיים אותם מספקת המדינה
הדמוקרטית לפרטים החיים בקרבה [היקף
השירותים ורמתם שונים ממדינה למדינה]

↑ זכויות קבוצה : מוענקות :
אמצעים שונים אותם יכולה לספק המדינה הדמוקרטית לקבוצות מיעוטים החיות בקרבה, במטרה לאפשר להן לשמור על הייחוד התרבותי שלהן (הענקת אמצעים אלה תלויה בגישת המדינה)

זכויות פסיכולוגיות – יסודי האדם – מקורן בכבוד האדם. כל הזכויות נגזרות מערך

הזכות לחיים והזכות לפיתוח (האנושות) – זכותו של כל אדם לחיות מבלי לחשוש מפגיעה גופנית או נפשית (פיזית או מילולית) המסכנת את חייו או פוגעת בשלמות גופו וחובת המדינה לספק לו את ההגנה הדרושה לשם מימוש הזכות. (הזכויות הבסיסיות ביותר. ללא מימושן של הזכות לחיים והזכות לפיתוח אין טעם בזכויות האחרות.) (דילמות מוסריות הנוגעות בזכות זו – המתת חסד, הפלה מלאכותית, עונש מוות, טיפול בחולה סופני בניגוד לרצונו, יחס החברה להתאבדות ועוד – דילמות אלה, ברובן, נובעות מהשאלה: האם חובת המדינה להגן על חיי האדם גם כשהוא מבקש לפגוע בעצמו, כלומר, לממש את זכותו לחירות?)

הזכות לחירות – זכותו של כל אדם לחופש פעולה ולחופש בחירה לעשות ולנהוג כראות עיניו. זכות זו נובעת מההכרה בעובדה שהאדם הוא יצור תבוני, אוטונומי, אחראי על גופו ועל חייו. (החירות בחברה האנושית איננה מוחלטת; היא אפשרית כל עוד אין מימושה פוגע בחירותו של אדם אחר, או בערכים יסודיים של החברה/המדינה אליה משתייך הפרט.) במקרים של התנגשויות בין זכויות וערכים נהגת המדינה בדרך של "שקלול ואיזון". כל החירויות ניתנות למימוש כל עוד אין עליהן מגבלה מוסרית או חוקית!

חירויות שונות נגזרות מחזכות לחירות:

חופש הביטוי וחירות המידע – חופש הביטוי – החופש של כל אדם לבטא כל דעה, רגש, אמונה, העדפה בכל דרך: אמעצי תקשורת (כתובה ואלקטרונית), אמנות לסוגיה (ספרים, מחזות וכו'), הפגנות, תקשורת בין-אישית (טלפון, מכתבים, אינטרנט וכו'), צורת לבוש ועוד. חירות המידע פירושה שזכותו של כל פרט להיות חשוף לכל מידע שיאפשר לו לגבש לעצמו עמדה ודעה בכל עניין ודבר. בין היתר – זכותו של הפרט לקבל מידע על הנעשה במדינה ועל עניינים המשפיעים על חייו ואיכותם.	חופש המצפון – זכותו של כל אדם לאמץ לעצמו ערכים מוסריים ולנהוג על פיהם. זכותו של אדם לסרב לבצע פעולה שנוגדת את מצפונו.	חירות המחשבה והדעה – זכותו של כל אדם לחשוב ולגבש לעצמו דעה בכל נושא ועניין. חירות הדעה היא זכות מוחלטת ומצביעה על היותו של האדם יצור תבוני; יצור חושב, אוטונומי וביקורתי.
זכות הציבור לדעת מדגישה את היותו של העם, הציבור, ריבון במדינה. בהיותו ריבון זכאי הציבור לדעת מה עושים נציגיו בשלטון וכיצד הם מתפקדים על מנת שיוכל לפקח ולבקר את מעשיהם. חופש העיתונות – אחת הדרכים החשובות למימוש חופש הביטוי וחירות המידע / זכות הציבור לדעת. עיתונות חופשית פירושה תקשורת עצמאית, שאינה תלויה בשלטון. חופש ההפגנה – אחת הדרכים למימוש חופש הביטוי. חירות האסיפה, התהלכה וההפגנה. זוהי דרך ביטוי קולקטיבית, המאפשרת הבעת דעה בפומבי והשגת הד ציבורי (השפעה על דעת הקהל ועל הנושאים העומדים לדיון ציבורי).	חופש הדת – חופש דת וחופש מדת. חופש דת – החופש של כל פרט להאמין ולקיים את מנהגי דת וטקסי הפולחן, חופש אמת – החופש הנתון לכל אדם לבחור בדרך של אי-אמונה, מבלי שייכפו על הפרט קיום מצוות וטקסי פולחן דתיים.	חופש ההתאגדות – הזכות של כל פרט להתאגד בקבוצות במטרה לקדם אינטרסים שונים – חברתיים, פוליטיים, כלכליים ואחרים. [ככלל, הדמוקרטיה אינה מגבילה התאגדות, למעט כזו שבמטרותיה פוגעת באושר (ביסודות) הדמוקרטיה.
חופש העיסוק – כל אדם יכול לבחור לעסוק בכל מקצוע או מקום עבודה שירצה, ולפעול במקום ובדרך הרצויים לו, לשם הבטחת צורכי הקיום שלו (פרנסה) ולהגשמה עצמית.	חופש התנועה – החופש של כל אדם לנוע ממקום למקום. זכותו של הפרט לנוע בחופשיות בתחומי המדינה חזקה לצאת מהמדינה לחו"ל ולחזור אליה ללא הגבלה.	

הזכות לקניין – זכותו של כל אדם להיות בעל רכוש, לשמור עליו ולהינות ממנו ללא חשש שילקח ממנו. אין לעשות שימוש בקניינו של אדם ללא רשותו. קניין יכול להיות חומרי (מוחשי – קרקע, בית, כסף וכו') או רוחני (זכויות יוצרים, רישום פטנט על שמו וכו'). אין לסלק, לפגום או לשנות יצירה שיש לגביה זכויות יוצרים. קניין הוא כל דבר בעל ערך כלכלי.

הזכות לפרטיות – זכותו של כל אדם, ללא הבדל דת, גזע ומין, לקבל יחס שווה לזולתו. כל בני האדם שווים בערכם ובזכויותיהם. על החברה והמדינה להתייחס בצורה שווה לכל בני האדם. שוויון בא לידי ביטוי ב: שוויון בפני החוק (הן מבחינת תוכן החוק והן מבחינת אכיפת החוק) (פורמלי) – שוויון פוליטי (לבחור ולהיבחר) – (פורמלי) – שוויון חזמנויות כלכלי וחברתי (מהותי) כל התייחסות שונה היא אפליה, אולם ישנם מצבים בהם היא מוצדקת ו/או רלוונטית: מדיניות של הבחנה – התייחסות שונה לאנשים שונים כשהשוני ביניהם רלוונטי לנושא ההתייחסות. [בשל צרכים מיוחדים שלהם (כגון: נכים, מחוננים, גיל) או בשל דרישות רלוונטיות (כגון: כישורי עבודה מיוחדים, השכלה)].

מדיניות של העדפה מתקנת – אפליה לטובה של קבוצת אנשים שקופחה בעבר (חברתית / כלכלית). מוגבלת בזמן, במטרה להביא לצמצום פערים בחברה (עד הבאתה של הקבוצה לבסיס הזדמנויות שווה לקבוצות אחרות). וכן לשינוי יחסה הסטריאוטיפי של החברה לקבוצה המקופחת. **אפליה פסולה** – התייחסות שונה לא לגיטימית. התייחסות שונה לבני אדם שווים ללא סיבה מוצדקת או לבני אדם שונים שהשוני ביניהם לא קשור (לא רלוונטי) לנושא ההתייחסות. (פגיעה לא מוצדקת בזכות לשוויון)

הזכות לכבוד – זכותו של כל אדם שלא להיות נתון ליחס משפיל ומעליב. מקורה של זכות זו בתחושתו הסובייקטיבית של האדם ובדימויו העצמי. כל פגיעה בכבודו העצמי של האדם – העלבה, השפלה פיזית או מילולית – היא פגיעה בזכותו של הפרט (האדם) לכבוד.

זכויות אזרחיות ופוליטיות – זכותו של כל אדם להיות ללא חשיפה, התערבות או חריזה לחייו. זכותו של אדם שלא יחדר לתחומי הפרט ללא רשותו. אין לגעת בחפציו ובגופו של אדם ו/או לאסוף לגביו מידע ו/או לפרסם פרטים על אודותיו ללא הסכמתו.

זכות לשם טוב – זכותו של כל אדם ששמו לא יופשט (שלא יפורסם מידע שקר על אודותיו). אין לפרסם מידע שיש בו כדי לפגוע בשמו ובדימויו הציבורי של הפרט (אדם) ללא סיבה.

הזכות להליך הוגן – זכותו של כל אדם הנמצא בהליך משפטי שזכויותיו הטבעיות לא ייפגעו מעבר למה שנדרש לצורך החקירה והמשפט. אדם נחשב חף מפשע עד שלא הוכחה אשמתו. מטרת הזכות למנוע פגיעה לא מוצדקת בזכויות היסוד של האדם ולהגן על זכויותיו מפני שרירות השלטון.

על-מנת להבטיח את סיומו של הליך משפטי הוגן ננקטים אמצעים שונים כגון (חובה לזכור 2 דוגמאות):

- אין לערוך חיפוש בביתו של אדם ללא צו בית-משפט.
- אין לעצור אדם לתקופה ארוכה (בישראל – מעל 24 שעות) ללא הבאתו בפני שופט.
- אין להעניש אדם ללא משפט. (אדם נחשב חף-מפשע כל עוד לא הוכחה אשמתו.)
- זכותו של אדם לדעת במה הוא מואשם. (כתב האישום והראיות עליהן הוא מתבסס).
- זכותו של כל אדם לקבל הגנה משפטית – ייצוג משפטי ע"י ע"ד (סגנור), ייצוג משפטי הולם.
- זכותו של אדם למשפט פומבי. (פתוח לציבור / בדלתים פתוחות).
- הזכות שהמשפט יתנהל בפני שופטים בלתי-תלויים (עצמאיים, ניטרליים, אובייקטיביים).
- זכותו של אדם לערער על פסיקת בית-משפט בעיניו.

זכויות פוליטיות

מדובר על זכויות טבעיות וזכויות אזרח המאפשרות לכל אדם להשפיע על התחום הפוליטי, ובכך להיות שותף בניהול ענייני המדינה. חלקם זכויות טבעיות כמו חופש הביטוי, חופש ההתאגדות, חופש ההפגנה, חופש המחאה וכדומה. (זכויות אלה נמצאות בדף השני) וחלקם זכויות אזרח כמו הזכות לבחור ולהיבחר וחופש ההתאגדות בהקשר של מפלגה המתמודדת בבחירות

הזכות לבחור ולהיבחר - הזכות של כל אדם לבחור ולהיבחר בבחירות הכלליות לפרלמנט של המדינה שבה הוא אזרח.

הזכות לאמתוח ביקורת על הפלטון - זכותו של אדם לבטא את מחאתו על אופן התנהלותו ופעולותיו של השלטון

חופש ההתארגנות פוליטית - זכותו של אזרח להתחבר לקבוצה ובמסגרתה להשפיע על החיים הציבוריים ולהביא לשינויים חברתיים ופוליטיים

זכויות קבוצתיות/ תרבותיות - מיעוטים

בכל מדינה יש קבוצות מיעוט בעלות זהות ייחודית מבחינת שפה, תרבות, מנהגים, היסטוריה, דת ועוד. המיעוטים רוצים לשמור על זהותם הייחודית ודורשים מהמדינה לעזור להם. המדינה מאפשרת להם לקיים מערכת חינוך נפרדת, מוסדות דת נפרדים וכדומה, ולעתים המדינה גם מממנת את מוסדות המיעוט. זכויות מיעוט הן למעשה סיוע מיוחד והקצאת משאבים שהמדינה מעניקה לקבוצות אנשים – לא כמו הזכויות הטבעיות שמוענקות לכל אדם בנפרד.

ימי חג מיוחדים – המדינה מכירה באופן רשמי בימי החג והמנוחה של המוסלמים, הנוצרים והדרוזים, והם רשאים לא לעבוד בימים אלה.

אוסדות דת נפרדים – המדינה מממנת בתי דין דתיים למוסלמים ולדרוזים, ובתי דין אלה אחראים על נישואין וגירושים של אותו מיעוט

שפה – השפה הערבית היא שפה רשמית בישראל, וכל המסמכים הרשמיים של המדינה צריכים להיכתב בעברית ובערבית.

מערכת חינוך נפרדת – המדינה מממנת מערכת חינוך ערבית נפרדת, בהם מודגשות השפה, המורשת והתרבות של בני הלאום הערבי.

ייצוג פוליטי - שיטת הבחירות היחסית הנהוגה בישראל מבטיחה ייצוג פוליטי לקבוצות מיעוט כמו ערבים, חרדים.

זכויות האדם

זכויות האדם הן זכויות טבעיות ובסיסיות הן שייכות לאדם מרגע לידתו. הן אינן מוענקות ע"י מדינה או שלטון כלשהו ולכן אף מדינה או שלטון לא יכולים לקחת אותן מהאדם (גם לא האדם עצמו).

לפניכם הגדרות העוסקות בנושא זכויות האדם. ציינו ליד כל אחת מהגדרות את המושג המתאים לה מבין המושגים הבאים:

חופש העיסוק, הזכות לחיים וביטחון, הזכות לשוויון, הזכות לחירות, חירות הביטוי וחירות המידע, חירות המחשבה והדעה, הזכות לשם טוב, חופש הדת וחופש מדת, הזכות להליד הוגן, חירות המצפון, הזכות לכבוד, חירות ההתאגדות, חירות התנועה, הזכות לקניין, הזכות לפרטיות.

הזכות הבסיסית ביותר של האדם, היא הזכות שחיי/גופו לא יפגעו בשום צורה שהיא (פיזית/מילולית/רגשית). הזכות כוללת גם את זכותו של האדם שלא לחשוש מפני פגיעה פיזית או מילולית. המדינה חייבת להגן על זכות זו של אזרחיה.

בני האדם הם יצורים בעלי תבונה המנהלים את חייהם בהגיון ומסוגלים לשאת בתוצאות מעשיהם. לאדם ישנה זכות חופשית לשלוט בחייו ולפעול כרצונו (כמובן מבלי שתהיה פגיעה בבני אדם אחרים ו/או בחוק).

זכותו הבסיסית של כל אדם לחשוב מחשבות באופן חופשי ולגבש לעצמו דעה על כל נושא בעולם (אפילו דעה שלא מקובלת).

חירות על פיה האדם פועל או מסרב לפעול, בשם המצפון שלו (המבוסס על אמונה, הכרה, השקפת עולם וערכים שהאדם גיבש לעצמו).

האדם יכול לבטא, את מחשבותיו, דעותיו בכל דרך, חירות זו באה לידי ביטוי במישור הפרטי (כל אדם יכול לבטא את מחשבתו) + במישור החברתי (כל אדם יכול לבקש מידע על פעולת השלטון ונציגיו, ולבחור את הדעות שמתאימות לו).

כל אדם יכול לפעול כחלק מקבוצה ולשתף פעולה עם אנשים אחרים, כדי לקדם מטרות משותפות

זכותו של כל אדם לבחור ולהאמין בדת מסוימת אולם זכותו של כל אדם גם לחופש מדת, כלומר זכותו להחליט שהוא לא מקבל על עצמו את הטקסים הפולחניים של דת מסוימת.

זכותו של כל אדם לנוע בחופשיות ממקום למקום.

כל אדם יכול לעבוד במה שהוא רוצה (מבלי שהדבר יפגע באחרים).

זכותו של כל אדם לשמור על רכוש חומרי (קרקע, בית, כסף), ו/או רכוש רוחני (המצאות, סרטים, תוכנות מחשב, מאמרים), שהוא ו/או משפחתו הרוויחו

"כל בני האדם נולדו בני חורין ושווים בערכם ובזכויותיהם" => יש להתייחס באופן שווה לכל אדם.

הדמוקרטיה בנתה שורה של הגנות על מנת שלא ייפגעו זכויותיו של נאשם במהלך העמדתו לדין

כבוד האדם הוא הבסיס והמקור לכל זכויות האדם. זכותו של כל אדם שלא תפגע תחושת הכבוד העצמי שלו.

זכותו של כל אדם לחיות את חייו ללא חשיפה, התערבות וחדירה לחייו.

זכותו של כל אדם שלא יוכפש שמו ללא סיבה.

1. ראש עיר מסוים החליט להעביר תקציב מיוחד בשנתיים הבאות לבתי ספר שאיכות ההוראה בהם נמוכה. בכך הוא ביקש לעזור להם להשוות את רמת ההוראה בהם לזו שבבתי הספר האחרים.

הורים רבים ביקשו לדעת אילו בתי ספר יקבלו את התקציב המיוחד. הם טענו שברצונם לעקוב אחרי הפעילות של בתי הספר האלה ולהבטיח שהתקציב המיוחד אכן יסייע לשיפור איכות ההוראה של ילדיהם. בתשובה לבקשתם ענה דובר העירייה שפרסום השמות של בתי הספר ייצור להם תדמית שלילית, ולכן העירייה תימנע מכך (מתוך בחינת בגרות באזרחות, קיץ תש"ע).

א. ציין והצג את המדיניות (הבחנה, העדפה מתקנת או אפליה) שבאה לידי ביטוי בהחלטה של ראש העיר. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

ב. ציין והצג זכות אחת שבאה לידי ביטוי בבקשת ההורים. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

2. רופא נתבע על כך שהטיפול שהעניק לאדם מסוים פגע בבריאותו במקום לרפא אותו. במהלך המשפט ביקש הרופא להביא עדים שקיבלו ממנו בעבר אותו טיפול, כדי שיעידו שהטיפול בהם הצליח.

העדים שזומנו ביקשו שהקהל לא יהיה נוכח באולם בית המשפט בזמן שהם יעידו, כדי שלא לחשוף בציבור את מצבם הרפואי. השופט דחה את הבקשה, כי חשש שאם ייענה לה יפגע בזכות מסוימת של הרופא. עם זאת הוא הרשה לעדים להעיד בלי לחשוף את שמם ואת פניהם.

א. ציין והצג את הזכות של העדים, שבאה לידי ביטוי בבקשתם. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

ב. ציין והצג את הזכות שבשמה דחה השופט את בקשת העדים. הסבר את תשובתך על פי הקטע (מתוך בחינת בגרות באזרחות, קיץ תש"ע).

3. בגלל מתיחות ביטחונית בצפון הארץ אסר הצבא על החקלאים באזור לעבד שדות הקרובים לגבול. לדברי מפקד הצבא באזור, אין הוא יכול להבטיח את שלומם של חקלאים העובדים סמוך לגבול.

בעלי השדות במקום עתרו לבית המשפט וביקשו ממנו לבטל את האיסור. לטענתם, השדות שייכים להם ולכן אסור לצבא למנוע את העבודה בהם. הם הוסיפו ואמרו שהאיסור של הצבא פוגע גם בהכנסתם. בית המשפט דחה את העתירה וקבע שבמקרה זה יש להעדיף את עמדת הצבא.

א. ציין והצג את הזכות שבשמה אסר הצבא לעבד את השדות. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

ב. ציין והצג את הזכות שבשמה הוגשה העתירה לבית המשפט. הסבר את תשובתך על פי הקטע (מתוך בחינת בגרות באזרחות, חורף תש"ע).

4. בית ספר מסוים אוסר על התלמידים לצאת משטח בית הספר במהלך שעות הלימודים, ואף לא בזמני ההפסקות. אחד התלמידים יצא משטח בית הספר בלי אישור ונקרא לבירור אצל המנהלת. בבירור טען התלמיד שאיסור זה פוגע באחת מזכויותיו, ואין להעניש אותו על המעשה (מתוך בחינת בגרות באזרחות, חורף תש"ע).

ציין והצג את הזכות שמימושה נפגע, לטענת התלמיד. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

5. בארצות-הברית נשיא המדינה ממנה את השופטים בבית המשפט העליון. לאחרונה התעורר דיון ציבורי בשאלה אם לשנות את שיטת המינוי. התומכים בשיטה זו טענו שהנשיא נבחר על ידי ציבור האזרחים, וכאשר הוא ממנה בעלי תפקידים הוא מבטא את העמדה של הבוחרים בעניין. לדבריהם, כך הוא מממש את אחד מעקרונות הדמוקרטיה. המתנגדים לשיטה זו טוענים כי כאשר השופטים ממונים על ידי הנשיא, הם ירגישו מחויבות לנשיא ולהשקפת עולמו. הפסיקה של השופטים עלולה להיות מושפעת משיקולים זרים, וכך עלול להיפגע המימוש של אחת הזכויות של נאשמים (מתוך בחינת בגרות באזרחות, קיץ תשס"ט).

א. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שעליו מתבססת הטענה של התומכים בשיטה הקיימת. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

ב. ציין והצג את הזכות של הנאשמים שמימושה עלול להיפגע לטענת המתנגדים לשיטה הקיימת. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

6. עיתון מקומי מסוים החליט להיאבק בתופעה של שוטרים העוברים עברות תנועה שאינן קשורות למילוי תפקידם. לשם כך, פרסם העיתון במשך כמה שבועות תמונות של מכוניות משטרה שעברו עברות תנועה. מפקד תחנת המשטרה במקום פנה אל העיתון בטענה שפרסום התמונות פוגע בעבודת המשטרה. לטענתו, פרסום זה גורם לציבור לזלזל בשוטרים ופוגע במעמדם.

בתגובה על טענה זו אמרה עורכת העיתון שבמדינה דמוקרטית התקשורת זכאית לדווח על הפעילות של המשטרה, כדי שהאזרחים יוכלו לבקר פעילות זו. לדבריה, זו הסיבה לפרסום התמונות (מתוך בחינת בגרות באזרחות, קיץ תשס"ט).

א. ציין והצג את הזכות של השוטרים שמימושה נפגע, לטענת מפקד המשטרה. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

ב. ציין והצג זכות אחת או עיקרון אחד שביקש העיתון לממש, לדברי העורכת. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

7. במדינה מסוימת החוק מחייב את האזרחים להצביע בבחירות לפרלמנט, ומי שאינו מצביע בבחירות בלי סיבה מוצדקת, נענש. רבים טוענים שחוק זה פוגע באחת מזכויות היסוד של האזרחים ויש לבטלו. לעומתם, יש המצדיקים את החוק אף על פי שהוא פוגע בזכות זו. לדבריהם, אם אזרחים אינם משתתפים בבחירות, הפרלמנט אינו משקף כראוי את החברה, וכך נפגע המימוש של עיקרון דמוקרטי חשוב. לכן יש לחייב את כל האזרחים להצביע בבחירות (בחינת בגרות באזרחות, חצב-ברק – מועד מיוחד, אוגוסט 2008).

א. ציין והצג את הזכות של האזרחים, שהחוק פוגע במימושה. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

ב. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי, שהחוק נועד לחזק את מימוש. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

8. בארצות הברית נחקק חוק חדש, שמחייב ספריות ציבוריות לדווח לשירותי הביטחון על מנהגי הקריאה של הקוראים ועל תוכן הספרים שהם שואלים. ללא צורך בקבלת הסכמת הקוראים, מנהלי ספריות רבים הודיעו לקוראים שהם מחויבים לפעול לפי החוק החדש, אף על פי שלדעתם הוא פוגע באחת מזכויותיהם של הקוראים.

בעקבות הודעה זו התעוררה ביקורת ציבורית רחבה נגד החוק. בתגובה לביקורת הודיעו נציגי הממשל כי חוק זה נועד לסייע במאבק נגד ארגוני טרור, המאיימים לפגוע באזרחי המדינה. לכן במקרה זה הפגיעה בזכותם של הקוראים מוצדקת. (קיץ תשס"ח יחידת לימוד אחת)

א. ציין והצג את הזכות שבשמה חוקק החדש. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את הזכות שבשמה התעוררה ביקורת ציבורית נגד החוק. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

9. אישה נכה, המתגוררת בקומה העליונה, בבנין ללא מעלית התקינה מעלון (מתקן מיוחד להעלאת כסא גלגלים). מתקן זה מאפשר לה להגיע לקומת מגוריה ולהיכנס לדירתה באופן עצמאי, כמו כל דייר אחר בבנין. השכנים של הדיירת הנכה דרשו ממנה לפרק את המעלון, בטענה שהוא מכער את חדר המדרגות, ומוריד את מחירי הדירות שלהם.

א. ציין והצג את זכות שביקשה הדיירת הנכה לממש באמצעות התקנת המעלון, הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את הזכות שבשמה דרשו השכנים מהדיירת לפרק את המעלון. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

10. באחד המפעלים בישראל החליטה הנהלת המפעל לאסור הקמה של נציגות עובדים. כמה פועלים במפעל פנו למנהל המפעל והתלוננו כי מעשה זה פוגע בזכות מסוימת של העובדים. המנהל דחה את תלונתם. בעקבות זאת פנו הפועלים לשאר העובדים בקריאה לפעול יחד איתם לשיפור מצבם של כלל העובדים במפעל.

- ציין והצג את הזכות של העובדים שנפגעה בעקבות ההחלטה של הנהלת המפעל. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע. (בגרת חורף תשע"א)

11. בעלי בניין באחת הערים בקנדה אסרו על יהודים שדרו באותו בנין לבנות סוכות במרפסות דירותיהם בחג הסוכות. כך נמנע מהדיירים היהודים לקיים את אחת ממצוות החג. הדיירים היהודים עתרו לבית המשפט

העליון בדרישה לבטל את האיסור על בניית הסוכות. הם טענו שאיסור זה פוגע באחת מזכויותיהם. בית המשפט העליון קיבל את העתירה, ופסק כי ליהודים מותר לבנות סוכות במהלך החג, במרפסות של דירות הנמצאות בבתים משותפים, גם אם בעלי הבניינים מתנגדים לכך.

- ציין והצג את הזכות שבית המשפט הגן עליה בהחלטתו. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע (חורף תשע"א)

12. מדינת ישראל מחייבת את יצרני הסיגריות להצמיד תווית אזהרה למוצרים שהם משווקים. באזהרה עליהם לכלול פירוט של הנזקים העלולים להיגרם למעשן ולמי שנמצא בסביבתו. המדינה מעוניינת לצמצם את העישון, ולהביא לידיעת כל אדם מהו הסיכון הכרוך בעישון כדי שיוכל להחליט על פי שיקול דעתו אם לעשן או לא. יצרני סיגריות שלא יפעלו על פי הכללים המחייבים ייענשו ויוטלו עליהם קנסות כבדים.

א. ציין והצג זכות טבעית (זכות יסוד) שהמדינה מבקשת לממש באמצעות פרסום האזהרה, הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שיצרני הסיגריות מחויבים לפעול על פיו. הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

13. בכנסת התקבל חוק המחייב את לשכת עורכי הדין להעניק סיוע משפטי ללא תשלום למי שזכאי לכך. יוזמי החוק טענו שחוק זה יאפשר להגדיל את הסיכויים של מי שנפגע לתבוע זכויות המגיעות לו, או להתגונן כראוי מפני תביעות פליליות או אזרחיות המוגשות נגדו. (קיץ תשע"א)

ציין והצג את הזכות שהחוק נועד לקדם, הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

14. על פי החוק בישראל, זכאים להצביע לכנסת רק אזרחים ישראלים שחיים בארץ ואזרחים בעלי תפקיד ממלכתי השוהים בחוץ לארץ. חברי כנסת מבקשים לקדם הצעת חוק ולפיה גם אזרחים ישראלים שחיים מחוץ למדינה יוכלו להצביע בבחירות לכנסת במדינות שבהן הם מתגוררים. לטענת יוזמי הצעת החוק, כיום נשללת מאזרחים אלה הזכות להצביע, ונמנעת מהם היכולת להשפיע על תהליכי קבלת ההחלטות בישראל. המתנגדים להצעה טוענים שאין לשנות את החוק הקיים, כי האזרחים החיים בארץ ממלאים את חובותיהם למדינה, ורק הם מושפעים ישירות מקבלת ההחלטות של הנבחרים, בניגוד לאזרחים שחיים מחוץ למדינה.

ב. ציין והצג את המדיניות (העדפה מתקנת, הבחנה, אפליה), שעליה מתבסס החוק הקיים, לטענת המתנגדים להצעת החוק.

הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בקטע (שאלון תשע"ב)

15. עורכת של עיתון מקומי פרסמה כתבה ובה היא טענה כי ראש עירייה מסוים אינו ראוי לכהן בתפקידו. לטענתה, ראש העירייה נבחר על בסיס מידע שקרי שהפיץ בציבור במסמך שבו פירט את כישוריו והשכלתו במהלך תעמולת הבחירות. בתגובה לכתבה הגיש ראש העירייה לבית משפט השלום תביעת לשון הרע נגד עורכת העיתון. הוא דרש מעורכת העיתון פיצוי כספי על הנזק שנגרם לו לכאורה בגלל פגיעה בשמו הטוב. בבית המשפט הוכח שהדברים שנכתבו בכתבה נכונים והתביעה אינה מוצדקת. לפיכך דחה בית המשפט את התביעה.

א. ציין והצג זכות שמימשה עורכת העיתון במעשיה.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע. (שאלון קיץ תשע"ב)

16. הספרייה הלאומית של ישראל היא גוף ציבורי שתפקידו מוגדרים בחוק. התפקיד המרכזי של הספרייה הוא איסוף ושימור של מסמכים הקשורים למורשת העם היהודי ולמנהגיו לאורך הדורות. הדבר נועד בעיקר לחיזוק הקשר בין העם היהודי למדינת ישראל.

כך, למשל, רכשה הספרייה בכספי המדינה כתבי יד יהודיים עתיקים שהתגלו באפגניסטן, ובהם כתבי יד של רבנים ומסמכים החושפים לראשונה אורח חיים של היהודים באפגניסטן בתקופות קודמות.

כל מי שמעוניין רשאי לעיין ללא תשלום במסמכים אלה הנמצאים בספרייה. כמו כן אפשר לעיין בהם ובמסמכים אחרים, גם כאלה העוסקים במוסדות המדינה, באמצעות פניה לאתר האינטרנט של הספרייה הנגיש לכל. (שאלון קיץ תשע"ג)

א. ציין והצג את סוג הלאומיות שבא לידי ביטוי בתפקידה המרכזי של הספרייה הלאומית. הסבר כיצד סוג זה של לאומיות בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג זכות שאדם הפונה לספרייה ונעזר בשירותיה מממש. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

17. אוניברסיטה בארצות הברית קיימה חקירה משמעתית על מקרה של העתקה. בעיצומה של החקירה פורסם המקרה באמצעי התקשורת. בעקבות זאת פנתה הנהלת אוניברסיטה למשטרה בבקשה לחקור מי הדליף את פרטי המקרה. היא אפשרה לשוטרים לעיין בחשאי בדואר האלקטרוני של עובדי אוניברסיטה שהיו חשודים בהדלפה. העובדים ידעו על פעולת המשטרה רק לאחר מעשה, והם טענו שאסור היה למשטרה לעיין בדואר האלקטרוני ללא ידיעתם ומבלי שיכלו לפנות לקבלת סיוע משפטי. (קיץ תשע"ג)

ציין הצג זכות של העובדים שנפגעה לטענתם, הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

18. עיריית חיפה החליטה לערוך תחרות של סרטים שעוסקים באיכות הסביבה. במסגרת תחרות זו היא תעניק לתלמידים פרס על הפקת הסרט ביותר בנושא זה. השם שנבחר לתחרות יהיה "האוסקר הירוק". לאקדמיה האמריקנית לקולנוע נודע עניין זה, והיא פנתה לעיריית חיפה בדרישה שלא להשתמש בשם "אוסקר" בטענה ששם זה הוא סימן רשום וסמל מסחרי שלה. העירייה קיבלתה את הדרישה והחליטה לשנות את שם התחרות. (קיץ תשע"ג)

ציין והצג את הזכות שעליה ביקשה להגן האקדמיה האמריקנית לקולנוע. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

19. לאחר שהסתיימה מערכת הבחירות לנשיאות ארצות הברית פנה הנשיא הנבחר למנהיגים של שתי המפלגות הגדולות. הוא הביע בפניהם את הצורך לעבוד בשיתוף פעולה כדי לשפר את המצב הכלכלי במדינה. לדברי הנשיא, בבחירות העבירו האזרחים מסר למנהיגים שלהם, שהגיעה העת לפעול יחד מתוך תחושת מטרות משותפת, ולפעול לביסוס ערכי היסוד של העם האמריקני. שיתוף פעולה זה עשוי להביא למציאת פתרונות שיסייעו, בין היתר, ליצור מקומות עבודה נוספים לתושבי המדינה, ולהבטיח את רווחתם בתחומים שונים. (קיץ תשע"ג)

א. ציין והצג את סוג הזכויות שיוכלו לממש תושבי המדינה בעקבות שיתוף הפעולה שמציע הנשיא.

ב. הסבר כיצד סוג זכויות זה בא לידי ביטוי בקטע.

20. הספרייה הלאומית של ישראל היא גוף ציבורי שתפקידו מוגדרים בחוק. התפקיד המרכזי של הספרייה הוא איסוף ושימור של מסמכים הקשורים למורשת העם היהודי ולמנהגיו לאורך הדורות. הדבר נועד בעיקר לחיזוק הקשר בין העם היהודי למדינת ישראל.

כך, למשל, רכשה הספרייה בכספי המדינה כתבי יד יהודיים עתיקים שהתגלו באפגניסטן, ובהם כתבי יד של רבנים ומסמכים החושפים לראשונה את אורח החיים של היהודים באפגניסטן בתקופות קדומות. כל מי שמעוניין רשאי לעיין ללא תשלום במסמכים אלה הנמצאים בספרייה. כמו כן אפשר לעיין בהם ובמסמכים אחרים, גם כאלה העוסקים במוסדות המדינה, באמצעות פניה לאתר האינטרנט של הספרייה הנגיש לכל. (קיץ תשע"ג)

א. ציין והצג זכות שאדם הפונה לספרייה ונעזר בשירותיה מממש.

ב. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

21. ממשלת ישראל חתמה על הסכם תעופה בין לאומי חדש, שנועד לצמצם את מעורבות הממשלה בתחום התעופה, ולאפשר לחברות תעופה זרות להתמודד מול חברות התעופה הישראליות על מחירי הטיסות ועל יעדיהן. בעקבות הסכם זה תיתכן הוזלת מחירים של כרטיסי הטיסה, והגדלת מספר התיירים המגיעים לישראל.

נציגים של חברות התעופה הישראליות הביעו התנגדות להסכם. לטענתם חלק ניכר מן המחיר של כרטיסי הטיסה נובע מן העלות של שירותי האבטחה והשמירה שהן מעניקות לנוסעים, ולפי הסכם התעופה החדש הן יאלצו לצמצם את מתן השירותים האלה, ובכך לפגוע בנוסעים.

ב. ציין והצג את הזכות של הנוסעים שעלולה להיפגע, לטענת הנציגים של חברות התעופה הישראליות. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

22. בחצי האי גיברלטר הסמוך לספרד חיים כשלושים אלף תושבים. יש להם פרלמנט וממשלה משלהם, אך בריטניה אחראית להגנה על חצי האי, והיא מנהלת את מדיניות החוץ שלו. לאחרונה פרץ סכסוך בין בריטניה לספרד על הדיג בקרבת חוף גיברלטר. בעקבות סכסוך זה השליכו תושבי גיברלטר, בהסכמת הבריטים, אל תוך הים לבגדים גדולים. לטענת דייגים ספרדים, בכך נמנעה מספינות הדיג שלהם האפשרות להתקרב לאזור ולדוג דגים למחייתם, כפי שעשו הדייגים בעבר.

א. ציין והצג תנאי אחד לקיום מדינה שלא מתקיים בגיברלטר. הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג זכות של הדייגים הספרדים שנפגעה לטענתם.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

23. באחד המחוזות בקנדה הועלתה הצעה לחקיקה שעל פיה ייאסר על אזרחים עובדי המגזר הציבורי כגון עובדים באתרי הממשל ובבתי ספר, לחבוש כיפה או להתכסות ברעלה, וכן ייאסר עליהם לענוד מגן דוד או צלב. המתנגדים להצעה זו טענו כי יש בה פגיעה בזכות בסיסית של האזרחים (חורף תשע"ד)

א. ציין והצג זכות של האזרחים שעלולה להיפגע, לטענת המתנגדים, הסבר את תשובתך

24. תקנון של אחד מבתי הספר בישראל נקבעו כללים המחייבים את התלמידים בתחום ההתנהגות, הלבוש והתספורת. אחד התלמידים הגיע לבית הספר בתספורת חדשה שאסורה על פי התקנון. מנהל בית הספר הורה לתלמיד להסתיר את תספורתו באמצעות כובע עד שיצמח שערו. התלמיד טען כי באמצעות התספורת הוא מציג את הייחודיות שלו לפני משפחתו וחבריו, וכי ההוראה של המנהל להסתיר את התספורת פוגעת בזכות בסיסית שלו.

א. ציין והצג את המובן של שלטון החוק (המובן הפורמלי או המובן המהותי) שעל פיו פעל המנהל בהחלטתו. הסבר כיצד מובן זה של שלטון החוק בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את הזכות של התלמיד שנפגעה, לטענתו. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

25. בעיר ניו יורק פועלות כרכרות (עגלות) הרתומות לסוסים, ועגלונים (נהגי כרכרות) רבים מתפרנסים מהסעת תיירים בהן. ראש העיר החדש של ניו יורק החליט להפסיק את הפעילות של הכרכרות, מתוך דאגה לשלום הסוסים. בתגובה פנו נציגי העגלונים לראש העיר וביקשו ממנו לבטל את החלטתו. לטענתם הסוסים זוכים לטיפול מסור, וההחלטה של ראש העיר פוגעת באחת מזכויות היסוד של העגלונים.

— ציין והצג את הזכות של העגלונים שתיפגע בעקבות ביצוע ההחלטה של ראש העיר.

הסבר כיצד הפגיעה בזכות זו באה לידי ביטוי בקטע. (חצב ברק 2014)

עקרון הכרעת הרוב

הגדרה ראשונית של העיקרון:

נימוקים לטובת עקרון הכרעת הרוב במסגרת עקרונות המשטר הדמוקרטי:

1.

2.

← אך מה עם חילופי השלטון שצריך להיות במדינה דמוקרטית?

3.

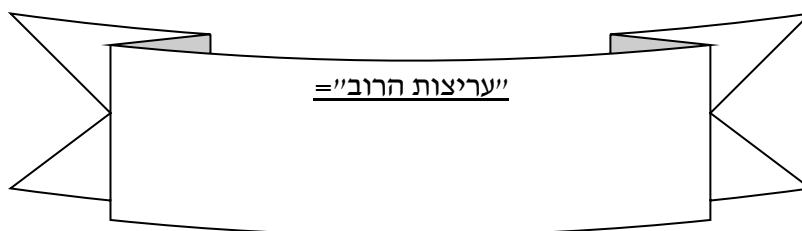
למונח "רוב" יש ביטויים שונים:

↓	↓	↓
לדוגמא:	לדוגמא:	לדוגמא:

לסיכום, עקרון הכרעת הרוב הוא **תנאי הכרחי בעבור משטר דמוקרטי יציב** אך הוא _____
יחד עם עקרון הכרעת הרוב חייבים להתקיים עקרונות המשטר הדמוקרטי

האחרים כמו: _____, _____, _____.

בנוסף לכך, כדי שעיקרון הכרעת הרוב אכן יהיה דמוקרטי-

הלגיטימיות של הכרעת הרוב.

האם הרוב תמיד צודק? האם כל החלטה של הרוב תתקבל?

סמן ליד המשפטים הבאים איזו החלטה מקובלת במשטר הדמוקרטי ואיזו לא תתקבל:

- לאסור על תלמידות ללמוד בבית ספר מסוים בשל אמונתן.

- חוק חינוך חובה.

- יש לאפשר לכל קבוצה דתית לקיים את מצוות דתה.

- לאיסור על קבוצות מסוימות ללמוד על ההיסטוריה שלהן.
- גיוס חובה של כל אזרחי המדינה.
- באמצעות וועדות קבלה לאסור על קבוצה מסוימת לגור בישוב.
- תשלום מיסים הוא חובה על כל אזרחי המדינה.
- איסור על השתתפות בבחירות של נשים.
- לכן, הרוב לא תמיד צודק/ תמיד צודק (הקיפי)**
- במקרים של "עריצות הרוב", הכרעת הרוב אינה מקובלת אם היא:**

- פוגעת _____.
- פוגעת _____.
- פוגעת _____.

מימוש עיקרון הכרעת הרוב

- מימוש הכרעת הרוב בהתאם לנהלים הדמוקרטיים הוא ביטוי לדמוקרטיה במובנה _____ של הדמוקרטיה. ואילו הגבלת הכרעת הרוב ומניעת עריצות הרוב היא ביטוי למובנה _____ של הדמוקרטיה.

שאלות בגרות

1. בסניף של תנועת נוער ביישוב יהודי בארץ הציע רכז הסניף להורי החניכים לשלב במסגרת פעילויות הקיץ סדנה ששמה דגש על ערכי היהדות. סדנה זו כוללת בין היתר לימוד תורה שבעל – פה, לימוד פרשת השבוע, טיול לכותל המערבי וקיום תפילה בו. ההצעה הועלתה לדיון במפגש עם הורי החניכים בסניף התנועה.

חלק מן ההורים שהשתתפו בדיון התנגדו לסדנה, משום שיש בה תכנים הסותרים את אורח חייהם והשקפת עולמם. הם טענו כי אינם מוכנים לחשוף את ילדיהם לתכנים אלה, וכי אם תופעל הסדנה, עלולה זכות שלהם להיפגע, בסופו של דבר הסדנה אושרה לאחר שיותר ממחצית ההורים הצביעו בעדה. (בחינת בגרות ברק חצב תש"ע)
 - ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שבא לידי ביטוי באופן קבלת ההחלטה להפעיל את הסדנה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.
 - ציין והצג זכות שעלולה להיפגע, לטענת ההורים המתנגדים, בשל הפעלת הסדנה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
 2. הסבר כיצד נשמרות זכויות המיעוט בעקרון הכרעת הרוב (חוברה על ידי אסנת סברון)
 3. הסבר כיצד עקרון הכרעת הרוב מממש את המובן הפורמאלי של הדמוקרטיה (קיץ תש"ע)
- הסבר מדוע במדינה דמוקרטית הכרעת הרוב היא דרך מקובלת לקבלת החלטות (חוברה על ידי דנה)

עיקרון הגבלת השלטון

מטרת עיקרון הגבלת השלטון :

עקרון הגבלת השלטון נובע מהעובדה שרשויות השלטון באופן כללי והרשות המבצעת בפרט מרכזות אצלן עוצמה רבה כמו : (השלימי מתוך התרמילון)

1. _____ : הרשויות שולטות על התקציב של המדינה ועל אופן החלוקה והשימוש בו. הממשלה יכולה להשפיע על מהלכים כלליים במדינה והיא שולטת במשאבים רבים העומדים לרשותה (אלא אם כן, במקרה של ישראל, היא מפריטה את הכל ומוסרת את אוצרות הציבור לרשות אנשים בעלי הון פרטיים).

2. _____ : הממשלה מעסיקה למעשה את כל המגזר הציבורי הכולל אנשי מקצוע כמו פקידים, אנשי צבא, אנשי חינוך, מערכת הבריאות ועוד ולכן יש לה את הכוח להשפיע על היבטים רבים במדינה.

3. _____ : הממשלה שולטת על מקורות מידע רבים בתחומים מגוונים ומהווה גם מקור מידע בשביל גופים אחרים כמו התקשורת ומערכת המשפט.

4. _____ : הממשלה שולטת בגופים רבי עוצמה כמו המשטרה והצבא ולכן יש להבטיח כי הן אינן משתמשות בהם בעריצות ושרירותיות או באופן המנוגד לחוק.

שליטה על מקורות מידע, שליטה על משאבים כלכליים, שליטה על מנגנוני אכיפה, שליטה על משאבים אנושיים

הדרכים להגביל את השלטון :

1.

2.

3.

מה התחום של כל רשות?

רשויות השלטון

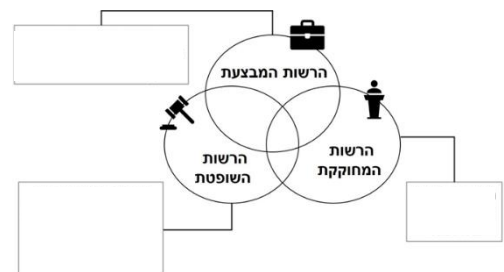
גדרו את המשפט הנכון לרשות הנכונה

היא יכולה לפסול חוקים של הרשות המחוקקת, או לדרוש לשנותם.
שופטת אנשים שלמי החשד עברו על החוק.
מחוקקת חוקים שלפיהם הרשות המבצעת מחויבת לפעול.
היא מטפלת בכל העניינים המעשיים הדרושים להפעלת המדינה.
היא גם מטפלת בפניות של תושבים נגד המדינה.
היא יכולה להפיל את הממשלה בהצבעת אי אמון.
יש לה השפעה על מינויים של שופטים.
היא יכולה לחוקק חקיקת משנה, שזוהי תוספת לחוקים קיימים מבלי לשנות את החוק.
היא יכולה לבטל החלטת ממשלה, או לדרוש לשנותה.
מנחת את המדינה.

מטרת הפרדת הרשויות :

איך עובדת הפרדת רשויות?
מלאי את התרשים.

כתבי 2 דוגמאות לעירוב סמכויות/ חפיפה בין הרשויות השונות :

מנגנוני פיקוח פורמאליים ובלתי פורמאליים:

מנגנון פיקוח _____ נקרא
כך כי: _____

1. _____ -

2. _____ -

3. _____ -

מנגנון פיקוח _____ נקרא כך
כי: _____

1. _____

-
-
-

2. _____ -

3. _____ -

4. _____ -

שאלות בגרות הגבלת השלטון/ הפרדת רשויות

באחת ממדינות אירופה החליטה הממשלה לשחרר מבתי הכלא אסירים שנגזרו עליהם עונשים של עד חמש שנות מאסר באשמת שחיתות. לדברי דובר הממשלה המהלך נועד להקל את הצפיפות בבתי הכלא. החלטת הממשלה עוררה מחאה נרחבת ואזרחים רבים יצאו להפגין נגד החלטה זו. המפגינים דרשו לבטל את ההחלטה בטענה שהממשלה מנצלת לרעה את סמכויותיה. לדבריהם, על הממשלה לפעול למניעת שחיתות ולא לשחרר פושעים מן הכלא.

— ציין והצג **עיקרון דמוקרטי** שהתממש בפעילות של האזרחים.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

עיריות רבות מנהלות דפי מידע ברשתות חברתיות באינטרנט. בדפים אלו מתפרסם מידע עדכני על הפעילות של העירייה ושל ראש העיר למען התושבים. תושבים רבים מגיבים על המתפרסם ומביעים את דעתם בנוגע לפעילות העירייה, וכך מבטיחים את ההתנהלות התקינה של העירייה בפעולותיה למען תושבי העיר. בדף הרשת החברתית של אחת מן העיריות, פרסם תושב קללות וגידופים המכוונים לראש העיר. בתגובה, נמחקו הדברים שכתב התושב ונחסמה האפשרות שלו להגיב בדף זה. לדברי דובר העירייה, תגובות פוגעניות כלפי ראש העיר פוגעות באחת מזכויותיו, והעירייה לא תאפשר לתגובות כאלה להופיע בדף האינטרנט שהיא מנהלת.

א. ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי באפשרות של התושבים להגיב על פרסומי העירייה.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** של ראש העיר שנפגעה לדברי דובר העירייה.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

הצג את המושג **עריצות הרוב**.

בעקבות עלייה במספר הנפגעים בתאונות הדרכים נערך דיון בעניין זה במליאת הכנסת. כמה חברי כנסת טענו שהממשלה אינה פועלת במידה מספקת לפתרון הבעיה ודרשו שהממשלה תקבע כי הפחתת מספר תאונות הדרכים היא יעד לאומי. לדבריהם, על הממשלה להבטיח תחזוקה נאותה של הכבישים ולהטיל על שר התחבורה את האחריות למימוש יעד זה.

— ציין והצג את **תפקיד הכנסת** שבא לידי ביטוי בדרישה של חברי הכנסת.

בעיר במדינת אלסקה החליטה העירייה לפנות אזרחים חסרי בית המתגוררים במחנות על קרקע ציבורית, משום שהתברר כי השהייה במחנות האלה מסוכנת להם. העירייה החליטה לפנות אזרחים אלה למקלטים, שם יהיו מוגנים מפגעי הטבע וממעשי אלימות כלפיהם.

באחד הפינייים הוחרמו חפציו של אזרח חסר בית שלא נכח בשעת הפינוי, והוא עתר לבית המשפט העליון במדינה. בעתירתו ביקש מבית המשפט שיורה להחזיר לו את חפציו בטענה שמבין החפצים שהוחרמו יש מדליות שקיבל בעבור שירותו בצבא, והן חשובות לו מאוד.

בית המשפט קיבל את העתירה והוציא צו המחייב את העירייה להחזיר לו את חפציו.

א. ציין והצג את **הזכות** של חסרי הבית שעליה החליטה העירייה להגן.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **סוג מנגנון הפיקוח והביקורת** שאליו בחר האזרח חסר הבית לפנות.

הסבר כיצד סוג מנגנון הפיקוח והביקורת הזה בא לידי ביטוי בקטע.

הצג את עקרון הפרדת הרשויות.

לידיעת הציבור הובא דוח שפרסם מבקר המדינה בנוגע לאסון השֶׁרְפָה בכרמל בשנת 2010, שבו נהרגו אנשים רבים ונשרפו שטחי יער גדולים. המבקר מבהיר בדוח את עמדתו בנוגע לסוגי האחריות לאסון, ומדגיש את הסכנה שבהטלת האחריות לתוצאות האסון על דרגי הביצוע הנמוכים. לדבריו, ההיערכות למניעת שרפות היא בסמכותה של הממשלה, ולכן היא נושאת באחריות כוללת למחדלים ולכישלונות שהובילו לאסון ולתוצאותיו.

דוח המבקר דן גם בליקויים שהיו בהיערכות למניעת שרפות בזמן של ממשלות קודמות, אך קובע שבסופו של דבר האחריות לתוצאות חלה על הממשלה שכיהנה בזמן השרפה.

א. ציין והצג את סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שבא לידי ביטוי בדוח.

הסבר כיצד סוג המנגנון הזה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את סוג האחריות של הממשלה שבא לידי ביטוי בדוח של מבקר המדינה.

הסבר כיצד סוג האחריות שצינת בא לידי ביטוי בקטע.

שלטון החוק

הגדרה:

מובני שלטון החוק

2 דוגמאות:

2 דוגמאות:

החוק חייב להיות: כללי, בהיר ופומבי.

_____ - לחול על כלל האזרחים באופן שווה,

_____ - ברור. כל אדם שרוצה לשמור על החוק יודע אם מעשיו תואמים לו.

_____ - החוק גלוי לכל אדם מה שמאפשר לו לדעת האם פועל לפיו.

עבירה על החוק = _____

סוגי עבריינות

שימו ♥ לכתוב בכל סוג מי עשה את העבירה + לשם מה:

1. _____
2. _____
3. _____

סוגי פקודות

1. _____
2. _____
3. _____

עקרון שלטון החוק- שאלות בגרות

שאלה 1 – שאלת אירוע

לפני כשנה החליט משרד החינוך על הפסקת התקצוב של "סייעת אישית" לתלמידים נזקקים בחינוך המיוחד וקבע כי מעתה יתקצב המשרד רק סייעות שיסייעו לכל הכיתה. בתגובה, קבוצת הורים לתלמידים בחינוך המיוחד החליטו להשאיר את ילדיהם בבית כחלק ממאבקם לשינוי ההחלטה של משרד החינוך. טענתם הייתה שסיוע אישי לילדיהם אינו בגדר מותרות, אלא צורך הכרחי הנובע מן המגבלות הפיזיות והלימודיות הייחודיות של ילדיהם.

כנגד החלטת ההורים שלא לשלוח את ילדיהם לבית הספר, החליט משרד החינוך להעמיד הורים לדין בשל הפרת דין המטיל חובה על הורים לשלוח את ילדיהם ללמוד במוסד חינוכי.

א. ציין והצג את **סוג המדיניות** (הבחנה, אפליה פסולה, העדפה מתקנת) שעליו מתבססים ההורים בדרישתם למימון סייעת צמודה לילדיהם.
הסבר כיצד סוג מדיניות זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שעליו מתבסס משרד החינוך בהחלטתו להעמיד לדין את ההורים.
הסבר כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה 2 – שאלת ידע

הסבר שני הבדלים בין פקודה בלתי חוקית לבין **פקודה בלתי חוקית בעליל**.

פקודה בלתי חוקית בעליל-

שני הבדלים בין הפקודות-

שאלה 3- שאלת ידע

הצג נקודת דמיון אחת ונקודת שוני אחת בין עבריינות שלטונית **אישית** לעבריינות שלטונית **ציבורית**.

נקודת דמיון אחת-

נקודת שוני אחת-

שאלה 4- שאלת ידע

הצג את **המובן המהותי** של עקרון שלטון החוק

שאלה 5- שאלת אירוע

תלמיד יצא לחופשה בחו"ל עם משפחתו במהלך שנת הלימודים, בלי לקבל אישור ממנהל ביה"ס. כאשר חזר לארץ, הודיע לו המנהל כי הוא מושעה מהלימודים בגלל מעשהו. התלמיד התלונן במשרד החינוך בטענה שההשעיה פוגעת בהשכלתו.

בבדיקת התלונה התברר שמנהל ביה"ס נהג כשורה, משום שתקנות משרד החינוך מתירות להעניש תלמיד בהשעיה מבית הספר.

א). ציין והצג את **הזכות** של התלמיד שנפגעה, לפי טענתו. הסבר תשובתך עפ"י הקטע.

ב). ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבשמו פעל מנהל ביה"ס. הסבר את תשובתך עפ"י הקטע.

חלק 3

- 3 רשויות השלטון,
- אשכול- "העולם היהודי"

יסודות חוקתיים

היסודות החוקתיים של מדינת ישראל הם עקרונות היסוד של המשטר והחברה בישראל. יסודות אלו קובעים את אופייה של המדינה ומנחים את רשויות השלטון בעבודתן. בכך באים לידי ביטוי עקרונות המשטר הדמוקרטי: עקרון שלטון החוק, עקרון השמירה על זכויות אדם ואזרח ועקרון הגבלת השלטון.

האם יש חוקה במדינת ישראל? מאז קום המדינה דבר זה נתון בוויכוח.

טיעונים בעד ונגד נחיצותה של חוקה פורמאלית		
קריטריונים להשוואה	נגד- אין לכונן חוקה פורמאלית בישראל	בעד- יש לכונן חוקה פורמאלית בישראל
מחויבות לחוקק חוקה	מגילת העצמאות אינה מסמך מחייב, אלא רק ביטוי ל"אני המאמין" של מקימי המדינה.	במגילת העצמאות נקבע שיתקיימו בחירות לאסיפה מכוננת שתחוקק חוקה.
תרומתה של החוקה לקיומו של משטר דמוקרטי	חוקה פורמאלית היא חסרת משמעות לכשעצמה. היעדרה של חוקה אינו מונע קיום המשטר הדמוקרטי במדינה.	לרוב המדינות בעולם יש חוקה, וחוקה נועדה לשמור על עקרונות המשטר הדמוקרטי לרסן את השלטון ולשמור על זכויות אדם ואזרח.
חשיבותה של חוקה	למדינה היהודית רק חוקה אחת אפשרית וזאת ההלכה היהודית המבוססת על נורמות וכללי התנהלות דמוקרטיים- <u>חוקה מטריאלית</u> המבוססת על תורת האל.	לחוקה ערך חינוכי והסברתי, היא מגבשת את העם, היא מחזקת את ההסכמיות בין האזרחים.
גישות	נימוק של תומכי הגישה מדינת התורה.	נימוק של הרואים בישראל מדינה יהודית דמוקרטית הגישות: מדינה יהודית, מדינת העם היהודי ומדינת לאום יהודית תרבותית.

תומכי הגישה **מדינת דתית לאומית** תומכים ברעיון כתיבת חוקה בישראל, אולם רואים את החוקה כשילוב של ערכים השאובים ממקורות יהודיים עם עקרונות השאובים מתפיסת העולם הדמוקרטית המערבית.

לכן נקבעה פשרה בין תומכי ומתנגדי החוקה - פשרת הררי: חוקי יסוד. 1950

"הכנסת הראשונה מטילה על ועדת חוקה, חוק ומשפט להכין הצעת חוקה למדינה. החוקה תהיה בנויה פרקים-פרקים באופן שכל אחד מהם יהווה חוק יסוד בפני עצמו, הפרקים יובאו בפני הכנסת, וכשהוועדה תסיים את עבודתה, יאוגדו הפרקים לחוקת מדינה".

מצד אחד נקבע כי למדינת ישראל תהיה חוקה (- ביטוי לעמדת מחייבי החוקה)

מצד שני לא נקבע מועד סיום חקיקתה (-ביטוי לעמדת מתנגדי החוקה: הדבר עשוי לקחת הרבה מאוד זמן)

חוקי יסוד

פשרת הררי מהווה את פרקי החוקה העתידית.

חוקי יסוד שונים מחוקים רגילים במהותם, צורתם, ובתוכנם (למדנו זאת בתחילת שנה, הכתבתי לכן במחברות- צריך ללמוד את רכיבי השוני). וכן לחלק מחוקי היסוד יש פסקת הגבלה- כלומר הם לא ניתנים לשינוי בתקנות לשעת חירום.

בישראל נחקקו 12 חוקי יסוד.

ישנה מחלוקת פרשנית האם יש לחוקי יסוד בישראל מעמד חוקתי אפילו אם טרם נאגדו לחוקה מאוחדת. (בעבר בית המשפט סבר שאין להם מעמד חוקתי. אך בשנת 1995 שינה את פסיקתו והכריז שיש לחוקי היסוד מעמד של חוקה וזהו המצב המשפטי הנהוג כיום).

1. חוק יסוד כבוד האדם וחירותו

חוק זה מפרט את זכויות היסוד של האדם בישראל הכוללות את (יש לזכור שניים):

- הזכות לחיים ביטחון ושלמות הגוף
- זכות הקניין
- הזכות לכבוד ופרטיות
- חופש התנועה

פסקת הגבלה: ניתן לחוקק חוק הסותר את הזכויות שבחוק היסוד רק בתנאי שהוא "הולם את ערכיה של מדינת ישראל ונועד לתכלית ראויה", ופגיעתו בזכות מידתית.

שאלת פרשנותו של חוק זה והשימוש שעושה בו בית המשפט כדי לפסול חוקים שמחוקקת הכנסת נתונה בוויכוח ציבורי.

2. חוק יסוד חופש העיסוק

החוק מבטיח את חופש העיסוק.

פסקת הגבלה: ניתן לחוקק חוק הסותר את הזכות שבחוק היסוד רק בתנאי שהוא "הולם את ערכיה של מדינת ישראל ונועד לתכלית ראויה", ופגיעתו בזכות מידתית.

פסקת התגברות: ניתן לכנסת לחוקק חוק לזמן קצוב הסותר חוק זה גם ללא התקיימות תנאי פסקת הגבלה.

שאלת פרשנותו של חוק זה והשימוש שעושה בו בית המשפט כדי לפסול חוקים שמחוקקת הכנסת נתונה בוויכוח ציבורי.

3. חוק השבות

החוק נחקק ב-1950.

החוק קובע שכל יהודי זכאי לעלות לארץ.

מי יכול לעלות?

- החוק מאפשר גם לבני/ בנות זוג של יהודים לעלות לארץ.
 - ילדיהם של יהודים ובני/ בנות זוגם יכלו לעלות.
 - נכדיהם של יהודים ובני/ בנות זוגם יוכלו לעלות (אם כי הם לא נרשמים כיהודים).
- החוק נובע מתפיסת היסוד של מדינת ישראל כמדינת הלאום של כל יהודי העולם ולכן מקובל לראות בו חוק מבחין (מלשון הבחנה) ולא חוק מפלה.

← במדינות רבות בעולם קיימת מדיניות הגירה המבוססת על עקרון שבות של בני אותו הלאום.

סוגיית מיהו יהודי העולה מחוק השבות

מהי ההגדרה המדויקת של "יהודי" הזכאי לעלות ארצה מתוקף חוק השבות?
לכן נעשה תיקון לחקיקה בשנת 1970: "יהודי הוא מי שנולד לאם יהודיה, או שנתגייר ואינו בן דת אחרת" ואז שוב עולה השאלה מהו הגיור המאפשר הגדרה של יהודי לצורך החוק? (גיור אורתודוקסי – לפי ההלכה/ רפורמי/ קונסרבטיבי)
והנושא נתון למחלוקת ציבורית רבת שנים ☺

4. חוק האזרחות

חוק המגדיר את הדרכים השונות לקבלת אזרחות ישראלית:

החוק נובע מתפיסת היסוד של מדינת ישראל כמדינת הלאום של כל יהודי העולם ולכן מקנה אזרחות אוטומטית לכל מי שעולה לארץ מכוח חוק השבות. (מתוקף חוק השבות)

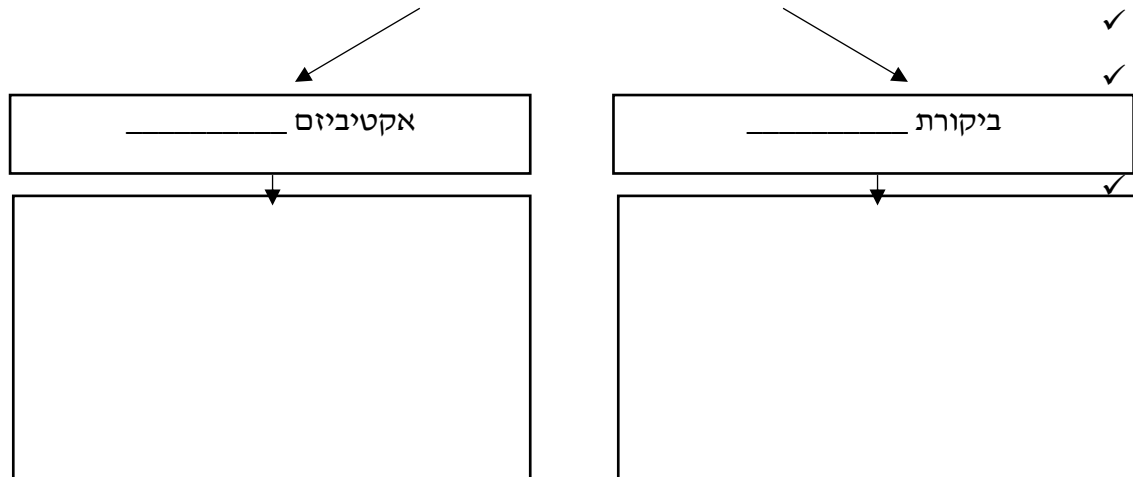
דרכים נוספות לקבלת אזרחות:

- ✓ ישיבה רצופה בין השנים 1948 ל-1952. (אזרחות מתוקף ישיבה בארץ ערב הקמת המדינה – כל אדם שחי בשטח ישראל בזמן הקמת המדינה זכאי לקבל אזרחות ישראלית)
- ✓ לידה לאזרחים ישראלים (מתוקף לידה)
- ✓ אזרחות מתוקף התאזרחות – שר הפנים זכאי להעניק אזרחות ישראלית לכל אדם שאינו בן למשפחה יהודית, אם הוא עמד בכמה תנאים: חי בישראל 3 שנים ומתחייב שהוא מתכוון להמשיך לחיות בה, יודע עברית בסיסית, מצהיר אמונים למדינה ומוותר על אזרחות קודמת - בכפוף לאישור שר הפנים (מתוקף התאזרחות)
- ✓ שר הפנים רשאי להעניק אזרחות על בסיס תרומה למדינה

✓ מערכת בתי המשפט

✓ המהפכה החוקתית:

- ✓ ב-1992 נחקקו 2 חוקי יסודי הקשורים לזכויות אדם: 1. כבוד האדם וחירותו. 2. חופש העיסוק.
- ✓ בפסק דין בשנת 1995 קבע בית המשפט שהסמכות לקבוע האם חוק מסוים פוגע בזכויות אדם ואז הוא _____ נתונה בידי _____. מכיון שחוק יסוד נחשב ל- _____.
- ✓ כלומר בית המשפט נמצא מעל/ מתחת (הקיפי) לסמכות בית הנבחרים.
- ✓ בעקבות מהפכה זו מאז נפסלו _____ חוקים שנחקקו בכנסת ועמדו בניגוד/ פגעו ב- _____.
- ✓ סמכות זו של בית המשפט והיקף הפעלתה נתון ב- _____.

✓ נתונים ב _____ במדינת ישראל

3 רשויות השלטון

הרשות המחוקקת- כנסת ישראל

מושגים בסיסיים:

120 חברים. מתחלקת ל:

קואליציה

מלשון התחברות/
ברית משותפת.

ואופוזיציה

מלשון
התנגדות/ אנטי.

לפחות _____ או פחות

לפחות _____

■ סיעות הפרלמנט שאינן
שותפות בממשלה

■ מספר החברים באופוזיציה
קטן בדרך כלל ממספר חברי
הקואליציה וממחצית חברי הפרלמנט
(למעט במצבים של ממשלת מעבר)
אמרו: 59 או פחות...

■ תפקידי האופוזיציה: 1. לבקר
את השלטון/ לפקח על השלטון/
להציג לו חלופה 2. ליטול חלק
בחקיקה ובוועדות הכנסת

■ סיעות הקואליציה מהוות יחד רוב
של חברי הכנסת בפרלמנט.

■ סיעות אלה הן בסיס התמיכה של
הממשלה בפרלמנט- כלומר הן
הממשלה.

■ הקואליציה מבוססת על הסכמים
קואליציוניים בין הסיעות
המרכיבות אותה (תן לי, ואתן
לך..)

רגע... אבל מה זה סיעה?

■ _____
■ _____

הרשות המחוקקת- שמה ותפקידיה:

שמה: בית הנבחרים- הפרלמנט- הכנסת בישראל מונה 120 חברים

מדוע היא שם? מייצגת את ריבונות/ שלטון האזרחים ואת העמדות השונות בחברה

תפקידה העיקרי? _____

עוד תפקידים:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

1. חקיקת חוקים- תפקידה העיקרי!

2. מכוננת את הממשלה ומוסמכת להצביע אי אמון בממשלה

ומה זה הצבעת אי אמון?

■ כלומר זה "כלי לפיקוח" על הממשלה במשטרים פרלמנטריים

■ לפרלמנט יש יכולת להביא לסיום כהונת הממשלה על ידי הצבעת אי אמון

■ לפי החוק בישראל, הצבעת אי-אמון בממשלה מתקבלת

רק כאשר רוב של 61 חברי-כנסת, מביעים תמיכה במועמד חלופי לכהן כראש הממשלה.

3. מנגנון פיקוח פורמאלי (רשמי) על הרשות המבצעת (הממשלה). בודקת את מדיניותה ופעולותיה של הממשלה ע"י: אופוזיציה, ועדות, אישור תקציב, כלים פרלמנטריים.

ועוד דוגמא לפיקוח וביקורת- חוק התקציב!

אז מהו "חוק התקציב"?

■

■

■

■

4. בוחרת/ממנה בכירים כמו – נשיא המדינה, ומבקר המדינה

5. בית המשפט פסק שתפקידה לחוקק את חוקי היסוד שיהוו את החוקה העתידית.

בישראל כידוע אין חוקה, ולכן מחוקקים חוקי יסוד שמקווים שבעתיד יהוו את החוקה של ישראל.

6. ייצוג האזרחים- הכנסת מייצגת את ריבונות האזרחים (עקרון שלטון העם) ואת העמדות השונות בחברה

לסיכום, תפקידי הכנסת:

1.

2.

3.

4.

5.

בפועל- איך הכנסת עובדת?

בוועדות.

במליאה

מה עושים במליאה?

■ בגוף זה חברים כל 120 חברי הכנסת

מה עושים בוועדות?

■ איך עובד האחוזים בוועדות? כלומר איזה סיעות משתתפות בוועדות וכמה חברים יהיו מאותה סיעה בוועדה?

האחוזים נקבעים לפי היחס של הסיעות בכנסת (אותו יחס של מספר המנדטים) לכן ברור שלסיעות הקואליציה שהן הרוב בכנסת יש גם רוב בוועדות.

■ צריך לדעת ש...חלק עיקרי מעבודת חברי הכנסת הוא השתתפות בדיוני ועדות הכנסת! לא רק מליאה...

■ יש וועדות קבועות ויש וועדות מיוחדות שמוקמות לצרכים מסויימים (לדוג' משבר הקורונה, מלחמה, וכו')

■ הוועדות דנות בתחומים מוגדרים למשל: ועדת הכספים, ועדת הכלכלה, ועדת החינוך, ועדת עבודה רווחה ובריאות, ועדת מעמד האישה.

■ על מה דנים בוועדות? דיון על פרטי הצעות חוק וניסוח שלהן (החוק קשור לנושא הוועדה, לדוג' חוק שקשור למערכת החינוך יידונו עליו בוועדת החינוך), אישור חקיקת משנה (חקיקה של הממשלה), דיון עם אנשי מקצוע וכל עניין אחר אשר נמסר לדיונה ע"י הכנסת.

■ מה מטרת הוועדות אם יש מליאה? ייעול העבודה הפרלמנטאית: בירור פרטים לעומק, התייעצות מומחים, שיתוף ציבור, וכו'.

הרשות המבצעת - ממשלת ישראל. כלומר הקואליציה.

- הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה והיא אחראית על **קביעת מדיניות ויישומה בכל תחומי החיים במדינה.**
- עוד תחומים שבהם יכולה לעסוק: **בתחום החקיקה** - יוזמת הצעות חוק ממשלתיות, עוסקת בחקיקת משנה (מלשון שני, כי את החקיקה הראשית/ הראשונית זה התחום של הכנסת) של צווים ותקנות, קובעת תקנות לשעת חירום
- לממשלה "**סמכות שיורית**" (מלשון נשאר, כלומר מה שהכנסת משאירה לה) לפעול בכל תחום, אלא אם החוק מונע זאת ממנה או מטיל את הסמכות על גורם אחר
- הממשלה **מכהנת מכח אמון הכנסת**. כלומר רק אחרי שכנסת הביעה בה אמון היא יכולה להתחיל לכהן כממשלה!

כיצד מורכבת הממשלה?

- כאשר צריך להרכיב ממשלה מטיל הנשיא את המשימה על **אחד הח"כים** (בדרך כלל ראש הסיעה הגדולה)
- במידה ולא הצליח תוך **28 יום** הוא רשאי **להאריך תקופה זו ב-14 יום** או להטיל את המשימה על **ח"כ אחר**
- עם השלמת הרכבת הממשלה, ראש הממשלה המיועד **מציג את שרי ממשלתו ואת קווי היסוד של הממשלה בפני הכנסת ומקבל את אמונה**

תפקידי הממשלה:

1. **קביעת מדיניות ויישומה** - _____
2. **סמכות שיורית של הממשלה** - _____
- אין לפגוע בזכויות אדם מכוח סמכות שיורית, ולעניין זה נחוצה לכן הסמכה מפורשת בחוק.
3. **חקיקת משנה (משנה כי היא שניה. החקיקה הראשונית, הראשית היא של הכנסת).** - _____

- נועדה לאפשר ביצוע החוק וקידום מטרותיו ע"י **פירוט העקרונות** שנקבעו בחקיקה ראשית.
- אסור שחקיקת משנה תסתור חקיקה ראשית.
- חקיקת משנה נתונה לפיקוח של ועדות הכנסת.

4. **תקנות לשעת חירום** -

- הממשלה מוסמכת להתקין תקנה לשעת חירום לטובת הגנת המדינה, ביטחון הצבור וקיום אספקה ושירותים חיוניים.
- ייחודן בכך שאף שהן חקיקת משנה, הן יכולות לגבור על הוראות חוק (למעט חוקים חסינים כמו ח"י: כבוד האדם וחירותו, ח"י חופש העיסוק וח"י: הכנסת)
- לפי החוק בישראל ניתן להתקין רק כאשר מוכרז מצב חירום במדינה (ע"י הכנסת). בפועל, מאז
- הקמת המדינה מוכרז בה על-ידי הכנסת מצב חירום (ההכרזה מחודשת אחת לשנה).
-

מהי אחריות ממשלתית?

1. משותפת

במהלך מבצע "צוק איתן", יצא סגן שר הביטחון כנגד החלטת ממשלת ישראל לקבל את הפסקת האש עם חמאס. בתגובה פיטר אותו ראש הממשלה מתפקידו.

אז מהי אחריות משותפת?

-
-

2. מיניסטריאלית- (משרדית) אישית.

- לכל שר בממשלה אחריות כלפי הכנסת והממשלה ביחס לנושאים שבתחום אחריות מיניסטריאלית משרדו ולפעולות סגל עובדיו, אף אם נעשו שלא בידיעתו, או בניגוד לדעתו.
- חובתו של שר לדווח בכנסת על פעולות משרדו, להשיב על שאלות ועל הצעות לסדר היום הקשורות לתחום משרדו, וכן לתקן בעיות שבתחום משרדו.
- האחריות המיניסטריאלית היא ציבורית בלבד ולא משפטית (לעומת אחריות אישית שמוטלת על השר ביחס למעשים או מחדלים שביצע בעצמו)

לתרגול!

4. הממשלה החליטה ברוב דעות על הצעת התקציב לשנה מסוימת. כאשר ההצעה הוגשה לאישור הכנסת, אחד השרים שהתנגד להחלטה הצביע נגד אישורה. בתגובה על מעשה השר, פיטר אותו ראש הממשלה.

ציין והצג את העיקרון שבשמו פיטר ראש הממשלה את השר. הסבר תשובתך עפ"י הקטע.

19. משרד התחבורה החליט להעלות את מהירות הנסיעה המרבית בכביש 6 (חוצה ישראל) ל-120 קמ"ש — מהירות הגבוהה מהמהירות המרבית המותרת בכבישים אחרים בארץ. הממשלה אישרה את ההחלטה, אך קבעה שהיא תיכנס לתוקף רק לאחר שמשרד התחבורה ידאג לשיפור התשתיות בכביש. בין היתר: החלפת גדרות בטיחות והתקנת מחזירי אור בכביש. בעקבות השיפור יעמוד הכביש בתקני הבטיחות המחמירים הדרושים כדי לאפשר נסיעה במהירות הגבוהה החדשה שאושרה

ציין והצג את סמכות הממשלה שבאה לידי ביטוי בהחלטה שהתקבלה. הסבר כיצד סמכות זאת באה לידי ביטוי בקטע.

הרשות השופטת

מהי הרשות השופטת? מערכת בתי משפט (שלום, מחוזי, עליון) המכריעה בסכסוכים:

✓ בין האזרחים לבין עצמן

✓ בין האזרחים לבין רשויות השלטון

תפקידה של הרשות השופטת:

1. _____
2. _____
3. _____

עצמאותה (אי תלותה) של הרשות השופטת.

הרשות השופטת עצמאית בהחלטותיה השיפוטיות.

מה מטרת עצמאות זו?

1. מימוש הזכות להליך הוגן
2. עקרון שלטון החוק
3. שמירה על אמון הציבור במערכת המשפט.

כיצד זה מתבטא??

עקרון "עצמאות השופטים" מובטח באמצעות כמה כללים...

1. מרות החוק – השופטים כפופים אך ורק לחוק ופוסקים לפיו.
2. תנאי העסקת השופטים - שכר השופטים גבוה ונקבע ע"י ועדת הכספים של הכנסת.
3. משך כהונת שופט הוא עד גיל פרישה (70).
4. אסור לשופט לשמש בכל תפקיד פוליטי.
5. הדחת שופט נעשית בגין עבירות חמורות ולא בגין תוכן פסקי הדין שלו.
6. חסינות השופטים – חסינות מפני אחריות אזרחית בגין הכרעות שיפוטיות ומפני חקירה פלילית (ללא אישור היועמ"ש).
- 7.

מהו בג"ץ?

- _____
- _____
- _____

בג"ץ פועל באמצעות צווים! **מהו צו?**

צווים **מבטלים החלטות או פעולות** של רשויות המדינה:

- צו על תנאי - צו של בג"צ המורה לרשות המשיבה בעתירה להופיע בפני בג"צ ולהציג את עמדתה לגבי העתירה,
- צו ביניים - צו של בג"ץ למשיבה בעתירה להקפיא את המצב הקיים עד לסיום הדיון בעתירה (ניתן במקרים בהם מדובר בצעדים בלתי הפיכים של הרשויות),
- צו החלטי- צו הניתן בסיום הדיון בעתירה ומשמעו קבלת העתירה על ידי בג"צ, **ביטול החלטת הרשות והנחייה כיצד לפעול.**

מהי ביקורת שיפוטית?

ביקורת של _____ (בדרך כלל על ידי בג"ץ) על **הרשות המחוקקת ועל הרשות המבצעת**

מתבטאת בישראל מאז המהפכה החוקתית במידה רבה ע"י _____

סמכות בית המשפט לביקורת שיפוטית והיקפה הראוי **שניים במחלוקת ציבורית**

מהו אקטיביזם שיפוטי (מלשון אקטיבי- פעיל, מעבר למקובל..)?

נתונה בויכוח ציבורי-ערכי במדינת ישראל.

אשכול- העולם היהודי

אשכול העולם היהודי- שאלה 8 בבחינת הבגרות. יש לענות על שני חלקים בשאלה ולכתוב הקשר בין שני הנושאים.

א. יהדות התפוצות:

1. מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות:

- ליהודי התפוצות יש שלושה מרכיבי זהות : אזרחית, לאומית, ודתית.
 - הזהות האזרחית באה לידי ביטוי בכך שהיהודים רואים עצמם כאזרחים נאמנים ושווים במדינות מגוריהם.
 - זהות לאומית- פירושה מידת זיקתם לעם היהודי. חלק מיהודי התפוצות חשים קירבה, שותפות גורל ומחויבות למדינת ישראל ולשאר יהודי העולם. ובכך מדגישים את המרכיב הלאומי בזהותם. ביניהם דתיים וחילוניים.
 - הזהות הדתית- שהיא מידת זיקתם לדת היהודית.
 - ישנם שלושה זרמים דתיים יהודיים עיקריים : רפורמים, קונסרבטיבים ואורתודוקסים ויהודים אחרים שאינם שייכים לאחת הקהילות המאורגנות.
 - זהותם של יהודי התפוצות היא מורכבת .
 - על פי מחקרי זהות, יש קשר בין אלו שמדגישים את זהותם הדתית היהודית לבין שמירת הקשר עם העם היהודי ועם מדינת ישראל . לעיתים ישנו מתח בין מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות. הדבר קורה בעיקר בעתות של מתחים בין ארצות מגוריהם לבין מדינת ישראל. דוגמא מובהקת לכך היא פרשת פולארד.
- 2. מגמות בדמוגרפיה של העם היהודי בתפוצות [נכון לשנת 2012]**
- מספר יהודי העולם - נאמד בכ 13,428,300 איש, מהם חיים בישראל כ-42.4% (6,014,400) מאוכלוסיית יהודי העולם, בארה"ב 39.2% (5,200,000) באירופה כ-11.6% והשאר חיים באוסטרליה, דרום אמריקה, אסיה ואפריקה. כיום, שני המרכזים הגדולים של האוכלוסייה היהודית, נמצאים בישראל ובארצות הברית.
 - התבוללות והעם היהודי - אחוז נישואי תערובת בקרב צעירים :

מדינה	אחוזים
ישראל	5
ארה"ב	35-44.9
צרפת	25-34.9
קנדה	15-24.9
גרמניה	45-54.9
ארגנטינה	25-34.9
רוסיה	80

הנתונים הדמוגרפיים המתייחסים לעם היהודי מצביעים על אחוז גבוה של נישואי תערובת בקרב צעירים בתפוצות. לנתונים אלה יש השלכות לגבי הגדרתם וזהותם של הצאצאים שנולדים לזוגות מעורבים וכן לגבי מספרם של היהודים היום בעולם, ולכן נשאלת השאלה:

← מי משתייך לעם היהודי?

התשובה תלויה בהגדרה של האדם את עצמו ושל האחרים אותו:

· **הגדרה דתית** לפי ההלכה הכוונה לאנשים אשר נולדו לאם יהודייה או שהתגיירו על פי ההלכה.

· **הגדרה עצמית** של השתייכות לעם היהודי: יהודי הליבה.

ישנם חוקרים המגדירים חלק מיהודי העולם כ"יהודי ליבה" אלו הם אנשים אשר אינם מתכחשים למוצאם היהודי ואינם בני דת אחרת. הגדרה זו אינה תואמת בהכרח את ההגדרה ההלכתית אך אינה סותרת אותה. [זו הגדרה רפויה מאוד לשאלה "מיהו יהודי?", שאינה מצריכה ידע מיוחד ביהדות, אמונה, מנהגים או חברות בארגונים יהודים. כלומר, כדי שאדם יחשב כחלק מ"יהודי הליבה" בעולם, כל שנדרש ממנו הוא לא להתכחש למוצאו היהודי.]

· **הגדרה משפטית** של מדינת ישראל: "זכאי חוק השבות" הכוונה לאנשים שמתוקף חוק השבות זכאים לעלות לישראל.

אלו אנשים שחיים במשפחות של יהודים, שהם בני זוג של יהודים או בנים למשפחות שאחד ההורים או הסבים יהודי, אולם אינם בהכרח יהודים על פי ההלכה וחלקם אינם מזדהים כיהודים. על פי חלק מהחוקרים אנשים אלו שהינם זכאי חוק השבות יכולים להיות חלק מהעם היהודי. מספרם של היהודים בעולם עולה משמעותית ורק בארה"ב חיים 11 מיליון זכאי חוק השבות.

3. דילמות של קהילות יהודיות בתפוצות

למי היהודים בתפוצות צריכים להיות נאמנים כאשר יש מתח בין מדינת ישראל למדינה שהם גרים בה? האם לשמור על קשר עם מדינת ישראל ולתמוך בה? רוב יהודי התפוצות לא מעוניינים לעלות לגור במדינת ישראל, אבל החיים במדינה שהיא לא יהודית ואין בה רוב יהודי יוצרים להם כמה קשיים ושאלות: איך הזהות היהודית מתבטאת בחיים שלהם בתפוצות? איך שומרים על קשר לקהילה היהודית? איך שומרים על הדורות הבאים של היהודים בתפוצות מפני התבוללות והיעלמות?

4. הקשר בין מדינת ישראל ליהודי התפוצות

הקשר בין מדינת ישראל ליהודי התפוצות בא לידי ביטוי כבר במגילת העצמאות: מצד אחד, מדינת ישראל מחויבת ליהודי התפוצות על ידי כך שמדינת ישראל שייכת לכל העם היהודי, ומצד שני, מדינת ישראל פונה ליהדות התפוצות ומבקשת לתמוך בה. כדי לממש את מגילת העצמאות, נחקק חוק השבות הקובע כי כל יהודי זכאי לעלות ארצה לקבל אזרחות ישראלית. למרות זאת, חלק גדול של העם היהודי חי מחוץ למדינת ישראל. בין מדינת ישראל לבין יהדות התפוצות קיימים יחסי גומלין (=קשר הדדי). יש נושאים שבהן יש הסכמה בין הצדדים, ויש נושאים שמעוררים ויכוח כמו זכותם של יהודי התפוצות להתערב בפוליטיקה הישראלית.

יחסי הגומלין בין מדינת ישראל ובין יהדות התפוצות

1. **יחסה של מדינת ישראל ליהדות התפוצות** – מדינת ישראל מוגדרת כמדינת העם היהודי ולכן מנהיגי המדינה מרגישים חובה ודואגים לשלום ולביטחון של יהודי התפוצות (למשל עזרה ליהודים

נרדפים, העלייה מאיראן ומאיתופיה...). בנוסף מדינת ישראל מסייעת לקהילות היהודיות בתחום הביטחון, (למשל פנייה לשלטונות של מדינות שבהן פגעו ביהודים), ובתחום החינוך (הסוכנות שולחת שליחים שיגבירו זיקה ליהדות ולא"י).

2. יחסה של יהדות התפוצות למדינת ישראל - יהודי התפוצות שחשים זיקה ליהדותם ולמדינת ישראל, פועלים למען המדינה ב-2 תחומים:

א. בתחום הכלכלי:

- גיוס כספים של הקהילה היהודית באמצעות המגבית היהודית המאוחדת, שהיא מוסד של ההסתדרות הציונית העולמית. את הכספים שקבלה מקצה ממשלת ישראל לצרכי בטחון, חינוך או רווחה.

- יהדות ארה"ב תורמת כספים לצרכים מיוחדים ביטחוניים ואחרים ומלווה ומסייעת בעתות חירום

ב. בתחום הפוליטי:

- השדולה [לובי] היהודית בקונגרס (בבית הנבחרים ובסנאט), מטילה את כל כובד משקלה אם עומדת בקונגרס הצעה העלולה לגרום נזק למדינת ישראל (כדיון במכיר נשק למדינות ערב).
- נקיטת עמדה בנושאים פוליטיים: כמו המשא ומתן עם הפלשתינאים/ הסכם השלום/ מעמדה של ירושלים/ הסכם הגרעין עם איראן.
- פעילות למען יהודים בארצות מצוקה (ברה"מ לשעבר, תימן, סוריה)
- סיוע מוראלי של הזדהות עם ישראל – כמצעדים ברחובות ניו יורק ביום העצמאות

יהדות ארה"ב: דוגמא ליחסי גומלין בין ישראל לתפוצות

כשבוחנים את היחסים בין ישראל לתפוצות, ארה"ב היא דוגמא טובה לקשר שבין המדינה לבין קהילת יהודי ארה"ב, משום שבארה"ב קהילת היהודים היא הגדולה ביותר והמעורבת ביותר. יש ויכוח סביב נושאים שונים: האם יש ליהודי התפוצות זכות להתערב בענייני מדינת ישראל? למשל ביטחון - (גבולות, פינוי התנחלויות...), דת - (גיור, מיהו יהודי...).

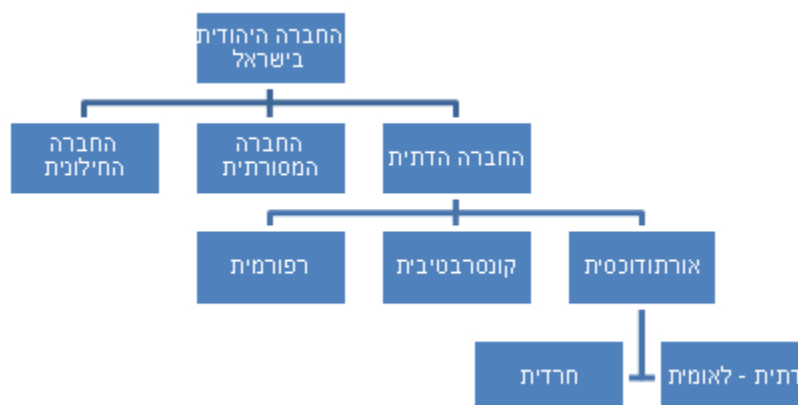
בארה"ב הקהילה היהודית פלורליסטית ושוויונית ומעודדת קיום של זרמים שונים ביהדות, בעוד שבישראל, רק הזרם האורתודוקסי מוכר על ידי המדינה. רוב יהודי ארה"ב רואים בעצם קיומן של אפשרויות בחירה, בין דרכים לביטוי יהדותם, ערך פלורליסטי. לכן בארה"ב יש שוויון בין הזרמים הדתיים השונים ביהדות: הזרם האורתודוקסי, הקונסרבטיבי והרפורמי. בישראל על פי חוק הזרם הקובע את המעמד האישי [גיור, נישואין וגירושין] הוא הזרם האורתודוקסי, בעוד שבארה"ב הקונסרבטיבי והרפורמי הם הרוב. עיקר טענתם היא כי ישראל לא מכירה בזרם הקונסרבטיבי והרפורמי, ומדירה אותם, ולא מקבלת את יהדותם.

ב. השסע הדתי

החברה הישראלית: חברה רבת שסעים

מהו שסע? קווי גבול חברתיים החוצים את החברה ומחלקים אותה למחנות שונים.

שסע הוא מצב בו חילוקי דעות וניגודים בין קבוצות יוצרים מתח בין חברי הקבוצות; מתח היכול להביא למצב של אי-יציבות חברתית.

מהו השסע הדתי - חילוני?

השסע הדתי - חילוני הוא מעין קו גבול המפריד בין קבוצות שונות בחברה היהודית בישראל, קבוצות שמתח שורר ביניהן בשל השוני ביחסן לדת: דתית, מסורתית וחילונית. בכל אחת מהקבוצות ניתן למצוא תתי-קבוצות והבדלים בהתייחסות לנושאים שונים.

על מה הויכוח? מהי הסוגיה שבמחלוקת? –

הויכוח נסוב סביב מקומה של הדת בחיים הציבוריים במדינה.

מיהם הצדדים בויכוח ומה עמדתם לגבי הסוגיה המרכזית שבמחלוקת? –

חילוקי הדעות העיקריים הם בין הציבור הדתי לבין הציבור החילוני בישראל.

בעוד הציבור הדתי מבקש לתת לדת תפקיד מרכזי בעיצוב המרחב הציבורי במדינה, מבקשים החילונים להפריד את הדת מהמדינה.

החברה היהודית בישראל: החברה החילונית, החברה המסורתית והחברה הדתית

← החברה החילונית

החברה החילונית מדגישה את הזהות הלאומית. הדת לא מהווה מרכיב בהגדרת הזהות של היהודי החילוני. גם החילוניים אינם מהווים מקשה אחת. יש חילוניים שמקיימים חלק מן הטקסים הדתיים שהפכו לסמלים לאומיים, כגון: חגים, ברית מילה. ישנם חילוניים אידיאולוגים, המבקשים לראות את ישראל כמדינה חילונית, דמוקרטית, ליברלית המטפחת תרבות ישראלית – חילונית, ללא כל קשר למורשת העבר.

החברה החילונית מבקשת שתהיה הפרדה בין דת למדינה ומתנגדת לחקיקה דתית כלשהי.

← החברה המסורתית

כמחצית מהאוכלוסייה היהודית בישראל מגדירים את עצמם כ"מסורתיים". המסורתיים מבקשים לשמור על המורשת היהודית, מורשת שבה יש לדת חלק נכבד. אולם, להבדיל מהדתי, אין המסורתי מחויב לאורח חיים דתי כוללני.

אין דפוס אחד של אדם מסורתי. כאל "מסורתי" אנו מתייחסים לכל פרט שאינו דתי (כלומר, אינו מחויב לאורח חיים דתי – הלכתי מלא) אך גם אינו חילוני (כלומר, אינו מוותר לחלוטין על המרכיב הדתי בזהותו).

ככלל, יש הבנה מצד המסורתיים לחקיקה דתית הקשורה לשמירה על שלמותו של העם ואחדותו, למשל חוק בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) המחייב כל יהודי המבקש להינשא בישראל לעשות זאת עפ"י ההלכה היהודית בלבד.

← החברה הדתית

החברה הדתית בישראל נחלקת לשלושה זרמים: אורתודוקסי, קונסרבטיבי ורפורמי.

הזרם האורתודוקסי

לזרם האורתודוקסי משתייכים רוב היהודים הדתיים החיים בישראל. לאורתודוקסים יש השפעה על המערכת הפוליטית ועל מוסדות הדת הרשמיים במדינה.

הזרם האורתודוקסי כולל את החברה הדתית-לאומית, המכירה בציונות ובדמוקרטיה (גישת "מדינה דתית – לאומית") ואת החברה החרדית, הלא ציונית והלא דמוקרטית (גישת "מדינת התורה"). גם חברות אלה נחלקות למחנות וזרמים שונים, הנבדלים זה מזה בדרכי פעילותם ביחס למדינה ובאורח חייהם הדתי.

הזרם הקונסרבטיבי והזרם הרפורמי

הזרם הקונסרבטיבי והזרם הרפורמי הם זרמים שהתפתחו בתפוצות וחלק ניכר מהמשתייכים להם מתגורר בארה"ב. בישראל ישנן קהילות קטנות משני הזרמים. האורתודוקסים מתנגדים לזרמים הקונסרבטיבי והרפורמי ואינם רואים בהם זרמים לגיטימיים ביהדות. בעזרת כוחם הפוליטי והממסדי, מנסים האורתודוקסים למנוע מזרמים אלה מלהתקיים בישראל.

← החברה החרדית בישראל

מונה כ-9% מהאוכלוסייה היהודית בישראל.

לימוד תורה נמצא בראש סולם הערכים של חברה זו, מקפידים על קיום כלל המצוות בפרשנות מחמירה ועל התמדה בלימוד תורה.

כמו כן הרבנים נתפסים בחברה זו כסמכות עליונה בכל תחומי החיים. חברה זו שומרת על אורח חיים ייחודי ומאופיינת במגמות סותרות כלפי החברה המודרנית. מגמה של הסתגרות מול פתיחות. מצד אחד מתבדלים מהאוכלוסייה הכללית ומסתייגים מהמודרנה, אם כי מתערבים בפוליטיקה.

ישנה קבוצה קטנה הדוגלת במדינת הלכה מתנגדת לקיום המדינה בשל אופיה החילוני. לעומתה יש המשלימים עם קיומה של המדינה המעניקה מסגרת של חוק וסדר לחייהם.

מהם הגורמים התורמים להתרחבות השסע?

קיימים מספר גורמים המהווים מוקדי מתיחות ומבליטים את חילוקי הדעות בין הציבור הדתי לבין הציבור החילוני בישראל:

1. **שבת** - מאבק על צביון השבת במרחב הציבורי: הדתיים רואים ביום השבת יום של קדושה אשר בו, על פי ההלכה על כל יהודי לשבות ממלאכה. לעומתם החילוניים יום מנוחה מעבודה, יום המיועד למשפחה, לבילוי ולהנאה. בעניין השבת קיימות מחלוקות שונות בנושאים כמו הפעלת תחבורה ציבורית בשבת, סיעה בשבתות ברחובות הקרובים לשכונות דתיות, פתיחת בתי קולנוע, תאטראות ומקומות בידור אחרים בלילות שבת ופתיחת מרכזי קניות לציבור הרחב בשבתות ובמועדי ישראל.
2. **מעמדם הרשמי של הזרמים הלא אורתודוקסים בישראל** - הציבור הדתי והממסד האורתודוקסי/הרבנות הראשית ובתי דין רבניים מתנגדים להכרה בזרם הקונסרבטיבי ובזרם הרפורמי כזרמים יהודיים דתיים לגיטימיים. לעומתם הזרמים האלו, וכן חלק מהציבור החילוני, דורשים הכרה בפלורליזם דתי ושוויון בין הזרמים מבחינת מימון המוסדות והכרה בהם. המתרחקות נסובה בעיקר סביב שאלת הגיור, חיתון, מינוי רבנים והרכב המועצות הדתיות.
3. **נישואין וגירושין (אישות) על פי ההלכה היהודית** - ישנה מחלוקת סביב קיומם של נישואין וגירושין על פי חוקי ההלכה היהודית (חוק בתי דין רבניים). הדתיים תומכים בחוק בתי דין רבניים לפיו כל היהודים כפופים לבתי הדין הרבניים בנושאי אישות. הדבר תורם לאחדות העם, שומר על זהותו ומונע פילוג בו. כך המדינה מכירה ציבורית בדגם נישואין אחד ומונעת מיחידים לקיים זוגיות כרצונם. כל אלה מחזקים את היותה של ישראל מדינה יהודית. החילונים לעומת זאת טוענים שבחוק בתי דין רבניים יש כפייה דתית והוא מנוגד לעקרונות דמוקרטיים כמו חופש המצפון, שוויון האישות וחופש דת ומדת. החילונים רואים בחוק כמי שמונע מפסולי חיתון להינשא, כלומר מבני דתות שונות, מונע הכרה בנישואין חד מיניים, מותיר נשים עגונות ועוד.
4. **מיהו יהודי** - הגדרת מיהו יהודי הציבור הדתי האורתודוקסי החרדי והלאומי, וכן חלק מהציבור המסורתי, רואים בהגדרת מיהו יהודי הגדרה דתית על פי ההלכה הקובעת: "יהודי הוא אך ורק מי שנולד לאם יהודייה או מי שהתגייר על פי ההלכה; כלומר עבר מילה, טבילה וקיבל על עצמו לקיים מצוות". לעומתם, רבים מהחילונים טוענים שהגדרתו העצמית של אדם כבן הלאום היהודי צריכה להיות על פי הזדהותו עם העם היהודי ותרומתו למדינת ישראל, ואין משמעות להבחנה הדתית.
5. **גיור** - חלק מהציבור הדתי מבקש לדאוג לכך שגיור המוכר בישראל יהיה רק הליך גיור שנעשה רק על ידי רב אורתודוקסי. לעומתם קבוצות חילוניות וכן הנמנים עם הזרם הקונסרבטיבי והזרם הרפורמי נאבקים על כך שבארץ יוכר גם גיור שנעשה על ידי רבנים קונסרבטיבים ורפורמיים, בהליך הנחשב מקל יותר.
6. **שילוב חקיקה דתית במערכת החוקים של מדינת ישראל** - ויכוח סביב חוקים שנחקקו על רקע דת כמו חוק בתי הדין הרבניים, חוק החזיר וחוק החמץ. הדתיים שואפים שההלכה היהודית ועקרונות המשפט העברי הם שיקבעו בחוק את אופי המרחב הציבורי ואת אורח החיים של הפרטים במדינה. לעומתם הציבור החילוני רואה בחקיקה דתית כפייה של אורח חיים דתי, פגיעה בזכות לחופש דת וחופש מדת, ופגיעה בזכות של כל אדם לקבוע את אורח חייו.
7. **גיוס לצבא** - חלק מן הצעירים החרדים מבקשים ומקבלים דחייה של הגיוס לצבא מתוקף הסדר "תורתו אומנותו" המאפשר להם לדחות את גיוסם בשל לימודים בישיבה ולבסוף להיות פטורים ממנו כליל. בקשה זו נובעת מחשיבות לימוד התורה המתמיד המצויה בתפיסה החרדית. לעומתם, הציבור החילוני והציבור הדתי בישראל מתגייסים לצבא מתוקף חוק. הדבר גורם לאי-הסכמה בין הצדדים ולתחושה בקרב המתגייסים שהחרדים אינם ממלאים את חובותיהם האזרחיות.

מהן דרכי הביטוי של השסע?

המתח בין הציבור הדתי לבין הציבור החילוני בישראל מוצא לעיתים קרובות את ביטויו בפניות לבג"ץ כדי שיכריע בסוגיות שונות עליהן נסוב ויכוח. (מינוי נציג רפורמי, או אישה, למועצה דתית, נושא גיוס בני ישיבות לצה"ל ועוד).

קושי מתגלה לעיתים, כאשר פסיקת בג"ץ מורה לדתיים לפעול בניגוד לצו ההלכה, כפי שהם רואים אותו. אם ימנעו הדתיים מלבצע את פסיקת בג"ץ יש בהימנעותם משום פגיעה בשלטון החוק, שהוא אחד מעקרונות היסוד של המשטר הדמוקרטי.

התמודדות עם השסע:

- **הידברות בין הקבוצות השונות, משא ומתן והגעה לפשרה, דוגמת הסדר הסטאטוס – קוו.**
במסגרת הסטאטוס קוו, יש ניסיון להימנע מקביעת החלטות גורפות בנושאים עקרוניים, הקשורים לאורח חיו של הפרט ונמצאים על הגבול שבין ענייניו של הפרט לבין רשות הרבים (הפרהסיה). למשל: עניין פתיחת בתי עינוגים בשבת נתון לשיקולה של כל רשות מקומית, המחליטה על פתיחה או סגירה בהתאם לאופי הישוב ותושביו.
- **שותפות קואליציונית- מפלגות משני צידי השסע יושבות יחד בקואליציה במטרה לנהל את המדינה.** קבלת החלטות בקרב מפלגות חילוניות ודתיות מעודדות אחריות, שותפות והתחשבות, כל אלה מקטינים את המתחים
- **אוטונומיה לחינוך דתי עצמאי- הצורך במערכת חינוך נפרדת נובעת מהצורך לחנך על פי מערכת ערכים בה מאמינה החברה הדתית, כך גם ניתנת לגיטימציה לייחודיות החברה הזו מתממשים ערכי הפלורליזם וערכי הסובלנות. בנוסף, חינוך נבדל זה מונע מצבי התנגשות בין השקפות עולם של החברה הדתית והכללית.**
- **אוטונומיה ויצירת אֶמְנוֹת בין דתיים לחילונים- משך שנים רבות נעשו ניסיונות ליצור הסכמיות בנושאי דת ומדינה, כמו מפגשים בין דתיים לחילונים במטרה לכתוב אֶמְנוֹת (הסכמים). דוגמא לאמנה כזו : גביון מדן.**

השוואה בין הזרמים השונים של היהדות הדתית, מה מאפיין כל זרם:

זרם ביהדות הדתית/קריטריון	אורתודוקסים	קונסרבטיבים	רפורמים
הלכה			
גיור			
נשים			
נישואין			

			חקיקה זתית